

DE SLAG OM DE SCHELDE

PER KANGOEROE DOOR VLAANDEREN
OP ZOEK NAAR NAPOLEON
WATER ALS BONDGENOOT
MAPLE LEAF IN DE KLEI
DRIESPRONG NAAR WALCHEREN
OPERATIE-ASSEPOESTER

76

De ontwikkelingen aan het westelijk front sedert begin augustus 1944 hadden de positie van Antwerpen steeds belangrijker gemaakt. Eisenhower had al in een vroeg stadium ingezien dat operaties diep in Duitsland slechts mogelijk zouden zijn, als de bevoorrading kon plaatsvinden via een haven die dicht bij het front lag en een grotere capaciteit bezat dan de havens waarover men beschikte. Montgomery, sleutelfiguur aan de noordsector van het front, moest na de mislukking van de slag om Arnhem grommend toegeven dat de opening van de Scheldemonding van primaire betekenis was geworden. En ook aan Duitse kant was men overtuigd van het grote belang van de vrije toegang tot Antwerpen voor de geallieerden. Generaal Von Zangen, die met zijn 15e leger enkele malen ternauwernood aan omsingeling was ontkomen, had niet slechts door een voortreffelijk georganiseerde aftocht over de Westerschelde zijn bijna 90.000 man in veiligheid weten te brengen, hij had ook gezorgd voor een krachtige bezetting van de met verdedigingswerken bezaaide gebieden rond de Scheldemonding.

De strijd zou ruim een maand duren. Het Canadese 1e leger, dat al in september een reeks havens langs de Kanaalkust had veroverd, het westelijk gedeelte van België had bezet en in oostelijk Zeeuws-Vlaanderen tot aan de kust van de Westerschelde was opgerukt, zette op 2 oktober de eerste aanval in: van Antwerpen uit langs de noordoever van de Schelde. Na twee weken van harde strijd werd op 16 oktober de toegangsweg tot Zuid-Beveland afgesloten. Inmiddels waren Canadezen, Engelsen en Schotten sedert 6 oktober in zware gevechten gewikkeld in het hardnekkig verdedigde, gedeeltelijk geïnundeerde polderland van westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Terwijl deze strijd nog voortduurde, was op Zuid-Beveland de Kreekrakdam overschreden en drong men door tot het kanaal dat het eiland in tweeën snijdt. Het westelijk deel van het eiland werd, mede dank zij een landingsoperatie van Zeeuws-Vlaanderen uit, in enkele dagen van vijanden gezuiverd. Op 31 oktober stonden de Canadezen aan de toegangsweg naar Walcheren, de Sloedam. Zeeuws-Vlaanderen was inmiddels ook zo goed als geheel in geallieerde handen.

De volgende dag — 1 november — werd de aanval op Walcheren, dat in de voorafgaande maand door herhaalde bombardementen op de zeedijken grotendeels onder water gezet was, op drie punten ingezet: men bestormde de Sloedam en voerde landingsoperaties uit bij Vlissingen en Westkapelle. Een volle week duurden de gevechten, voornamelijk in het duingebied van het eiland; toen zwegen de Duitse batterijen. Op 28 november bereikte het eerste konvooi 'Liberty'-schepen Antwerpen.

A.H.P.

DE CANADESE OPERATIES
LANGS DE KANAALKUST

PER KANGOEROE DOOR VLAANDEREN

DRS. R. L. SCHUURSMA

In de ochtend van 1 september 1944 trokken troepen van de Canadese 2e divisie Dieppe binnen. De Duitsers waren al vertrokken en de troepen werden alleen maar opgehouden door 'de dichte menigten van inwoners, die schreeuwden, huilden, bloemen wierpen (en andere dingen, te veel om op te noemen) en allemaal aan alle kanten op onze voertuigen klommen in de krankzinnige vreugde over de bevrijding'. De Canadezen bleven er een paar dagen en ze gebruikten die tijd onder andere voor een plechtige ceremonie bij de graven van de vele mannen van hun divisie die daar op 19 augustus 1942 bij de afschuwelijke raid op Dieppe waren omgekomen. De bevrijding van de stad was nu, ruim twee jaar later, deel

De glorieuze intocht van de Canadezen in Dieppe op 1 september 1944, ruim twee jaar na het débâcle van de raid in augustus 1942.

van de operaties die het Canadese 1e leger uitvoerde op de linkerflank van het Britse 2e leger.

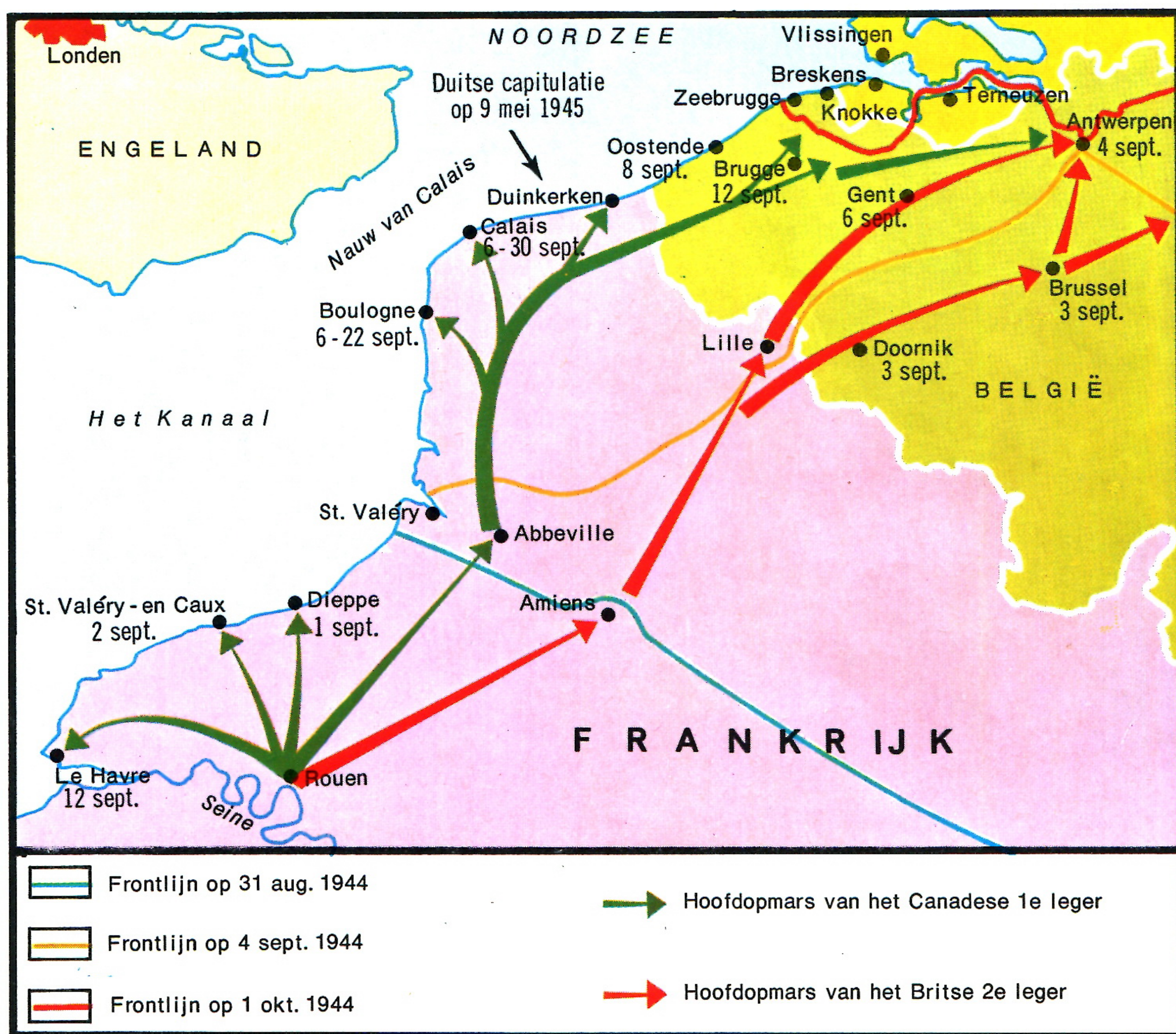
Het Canadese leger, dat vóór de oorlog nauwelijks die naam verdiende, had een snelle groei doorgemaakt sinds de eerste soldaten naar Engeland waren gezonden ter vorming van een expeditieleger. De dienstplicht, die in 1940 was ingevoerd, gold oorspronkelijk alleen in eigen land, maar in 1942 werd deze bepaling uit de wet verwijderd en konden Canadese soldaten ook gedwongen worden overzee dienst te doen.

Toch werd hiervan pas laat gebruik gemaakt: de eerste dienstplichtige soldaten voor het expeditieleger vertrokken op 3 januari 1945 uit Halifax. De Canadezen die tevoren deelnamen aan de raid op Dieppe en de acties tegen Sicilië en Italië en in West-Europa tijdens en na de invasie, waren steeds vrijwilligers, al kwamen ze goeddeels uit de gelederen van de dienstplichtige territoriale troepen. Uit deze vrijwilligers was in april 1942 het Canadese 1e leger gevormd (een tweede zou er niet zijn) en dit leger nam als zodanig deel aan de veldtocht in Frankrijk en wat daarna kwam. Het bevel over het leger werd na de invasie gevoerd door luitenant-generaal Henry D. G. Crerar, die tevoren het Canadese 1e legerkorps

in Italië had aangevoerd en die op 23 juli 1944 onder bevel kwam van Montgomery. De verhouding tussen hen was goed, maar van een ander karakter dan die tussen Montgomery en de commandant van het Britse 2e leger, Dempsey. Terwijl deze, hoezeer ook bevriend met zijn chef, vrij strak aan de lijn werd gehouden, had Crerar een iets ruimere marge, ten eerste omdat de aard van zijn opdracht hem buiten de hoofdroute van de geallieerde legers plaatste en ten tweede omdat Montgomery bij hem niet met een Britse legermacht te maken had. Crerars troepen waren uiteraard in hoofdzaak van Canadese herkomst, maar er waren ook Poolse, Britse en Tsjechische eenheden onder, terwijl er bovendien gedurende lange of korte tijd Franse, Belgische, Noorse en Nederlandse soldaten in te vinden waren. De Irenebrigade was vanaf 12 augustus 1944 tot 3 september (en later weer) een onderdeel van het Canadese 1e leger. Dit conglomeraat van geallieerde militairen had onder andere de verovering van de havensteden langs de noordwestelijke kust van Frankrijk en België tot taak.

De verovering van Dieppe betekende in de benarde logistieke situatie van begin september een kleine, maar niet te verwaarlozen verlichting. Op 6 september was de haven weer grotendeels hersteld van de vernielingen die de Duitsers met ongebruikelijk gebrek aan grondigheid hadden uitgevoerd. Nu kon het Canadese 1e leger zelf tenminste voldoende bevoorrad worden. Op dezelfde dag viel de kleine haven Le Tréport in handen van de Canadese 3e divisie en negen dagen later kregen de Canadese troepen zelfs Oostende al in handen. Maar hier waren de havenwerken volledig verwoest. Bovendien konden schepen er pas op 26 september binnenvaren zonder op een mijn te lopen of vast te raken op versperringen. Generaal Crerar vereenzelvigde intussen de geallieerde oorlogsinspanning in West-Europa op de dag van Oostendes bevrijding vrijwel met die van zijn soldaten: 'een snel en zegevierend besluit van de oorlog hangt in wezen af van de inname van de havens langs Het Kanaal door het Canadese 1e leger.' Men kon de zaak ook anders stellen: Hitler had door garnizoenen achter te laten in verscheidene havens en door de Scheldeoever in handen te houden, een forse belemmering in de weg gelegd van de geallieerden en de Canadezen moesten nu maar zien daaraan ten spoedigste een eind te maken. Die belemmering zou echter minder schadelijk zijn geweest, wanneer Montgomery zich zou hebben bepaald tot insluiting van de havensteden waar de Duitsers troepen hadden achtergelaten, en Crerar zich direct al ten volle zou hebben kunnen concentreren op de vrijmaking van de Schelde. De geallieerde aanvoer kon immers weinig profijt trekken van de betrekkelijk kleine havenwerken in plaatsen zoals Le Havre, terwijl de aanvoer naar Antwerpen van het allergrootste belang was en de kaden en kranen daar onbeschadigd in geallieerde handen waren gekomen. De tocht langs Het Kanaal betekende echter wel het einde van de afvuurplaatsen van de V 1's, waarmee de *Luftwaffe* sinds juni 1944 Londen bestookte.

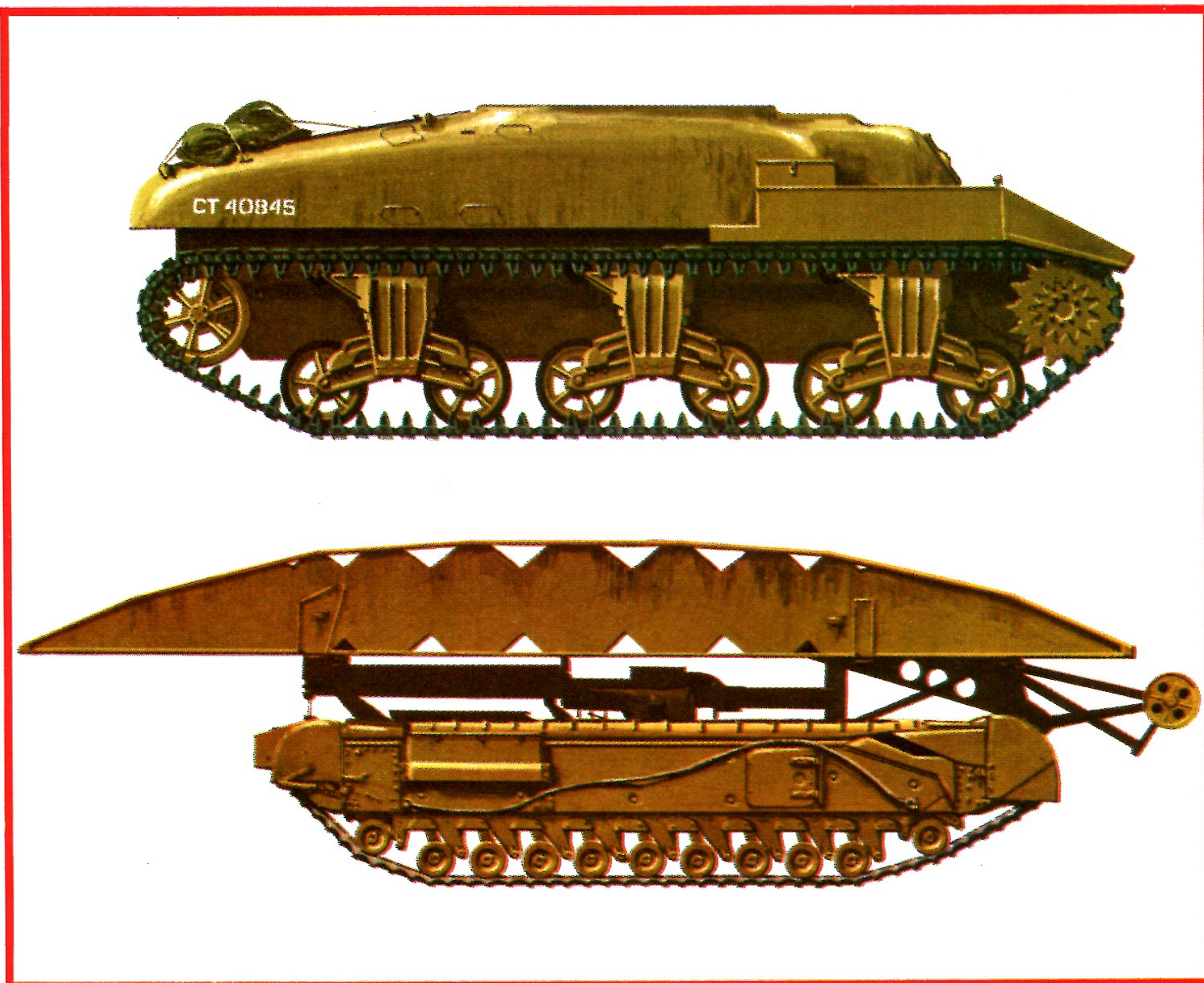
Twee Britse divisies, die als het Britse 1e legerkorps deel uitmaakten van Crerars troepenmacht, begonnen op 10 september de aanval op Le Havre, nadat vliegtuigen van de RAF

Boven: de parallelle opmars van het Canadese 1e en het Britse 2e leger door het noorden van Frankrijk en door West-België in september 1944. Hoe razendsnel dit oprukken verliep, blijkt uit de data waarop de verschillende steden werden bevrijd. Alleen Duinkerken bleef in Duitse handen.

Onder: de 'Kangaroo', die bij de opmars van de Canadezen zo'n grote rol speelde. Dit personeelsvoertuig kon tien man vervoeren.

Geheel onder: een Britse brugleggende tank op basis van de 'Churchill', een van de vele 'funnies' (malle dingen) van Britse makelij.

en kanonnen van de legendarische kruiser 'Warspite' de stad hadden bestookt met een flink aantal bommen en granaten. De bezetting van ongeveer twaalfduizend man had strikte orders de plaats tot het uiterste te verdedigen en de havenwerken geheel te vernietigen. Maar langer dan twee etmalen duurde de strijd niet en onder meer dank zij allerlei apparatuur, variërend van mijnnevegende tanks tot gepantserde infanterievoertuigen, de *Kangaroos*, konden de Britten en bij hen behorende Canadezen er in de avond van 12 september binnentrekken. De haven functioneerde echter pas op 9 oktober en toen was het er nog niet mogelijk het zware Amerikaanse materiaal dat in geweldige kratten per *Liberty*-schip werd aangevoerd, uit te laden. Alleen de zware kranen die de geallieerden in Antwerpen in handen waren gevallen, konden dat werk aan en zolang de haven niet toegankelijk was, moest de vracht in Engelse havens worden overgeladen.

Nog drie steden wachtten de onderdelen van het Canadese 1e leger, die met de opruiming van Duitse weerstand langs Het Kanaal waren belast: Duinkerken, Boulogne en Calais. Op 15 september kreeg Crerar echter orders van Montgomery Duinkerken in te sluiten en af te grendelen en alleen de andere twee steden te veroveren. Duinkerken werd belegerd door verscheidene onderdelen, tot een Tsjechische eenheid onder generaal-majoor A. Liska aan het einde van de oorlog de overgave van de stad in ontvangst mocht nemen. Een voltreffer op een Duitse batterij bij Calais, afkomstig uit een 14 of 15 inch-kanon dat op ongeveer achtendertig kilometer afstand bij Dover was opgesteld, vormde een van de wapenfeiten die de aanval op Boulogne begeleidden en die voorkwamen dat de Canadezen door Duits geschutvuur van grote afstand zouden worden getroffen. Een aanval met bommenwerpers op de Duitse fortificaties in Boulogne leverde betrekkelijk weinig resultaat op, zodat de Canadezen toch nog grote moeite hadden de bolwerken in handen te krijgen. Een inwoner van de stad bracht echter een van de compagniescommandanten, majoor Stothart, via een geheime tunnel midden in de citadel, terwijl tegelijkertijd enige tanks de toegang van buiten af forceerden. De Duitse soldaten, die verheugd waren op deze wijze van verder vechten af te komen, haastten zich een groot aantal witte vlaggen naar buiten te steken, zodat althans hier de strijd kon worden gestaakt. Allerlei andere gevechtshaarden bleven echter vuren. Eerst op 22 september gaven de laatste Duitsers zich over en pas op 12 oktober was de haven bruikbaar voor geallieerde aanvoer.

De aanval op Calais werd, evenals die op Boulogne, uitgevoerd door niet meer dan twee infanteriebrigades en dat was een van de redenen waarom ook hier de strijd betrekkelijk lang duurde. Daarbij ging de aanval, die op 25 september begon, gedeeltelijk dwars door een waterlinie, waar ondersteuning door tanks en pantserwagens uiteraard weinig te betekenen had. Op 28 september kwam de Duitse commandant, luitenant-kolonel Ludwig Schroeder, ietwat aan de late kant voorstellen Calais tot open stad te verklaren. Deze onhebbelijke manier van oorlogvoeren werd echter afgewezen en de man moest teruggaan met een wapenstilstand van vierentwintig uur voor de

evacuatie van de burgerbevolking. Die gevechtspauze zwakte kennelijk het doodsverlangen van de Duitse soldaten dermate af, dat zij zich na hervatting van de strijd nauwelijks meer tot verzet geroepen voelden: op 1 oktober zwegen de kanonnen voorgoed. Twee dagen tevoren waren ook de batterijen tot zwijgen gebracht die gedurende jaren vanaf Kaap Griz Nez op Zuidoost-Engeland hadden gevuurd. De operaties langs de kust van Het Kanaal waren daarmee beëindigd.

Terwijl bovenstaande gebeurtenissen zich afspeelden, was de hoofdmacht van het Canadese 1e leger op de linkerflank van het Britse 2e leger opgetrokken in de richting van de Westerschelde. Het Duitse 15e leger had weliswaar

Fotoarchief Spaarnestad

Luitenant-generaal Henry D. G. Crerar voerde het bevel over het Canadese 1e leger, waarin tijdelijk ook de Irenebrigade opereerde.

pogingen gedaan aan de Somme een linie op te bouwen, maar liet deze positie schielijk varen, toen de Britten meer naar het oosten de rivier overstaken en hun flank bedreigden. De bruggen waren intussen echter opgeblazen en in de dagen daarna werd de aanvoer van materiaal voor noodbruggen (niet alleen voor de Somme, maar ook voor de volgende waterscheidingen) een van de voornaamste problemen voor de Canadezen. Eenmaal over de Somme ging de opmars ook hier in hoog tempo, met de Poolse 1e pantserdivisie op kop. Toen de mannen van Horrocks op 4 september Antwerpen binnenreden, trokken de Polen bij Hesdin over de Canche. Twee dagen daarna kwamen ze België binnen, en dat alles zonder

tegenstand van enige betekenis te ontmoeten. In de vroege ochtend van die 6e september begon de Canadese 4e pantserdivisie bovendien vanuit St.-Omer op te trekken in de richting van Brugge, parallel aan de Poolse pantserdivisie. Maar beide onderdelen stuitten op 8 september bij het Kanaal Brugge-Gent op zo heftige tegenstand, dat een snelle overtocht op grote schaal onmogelijk was. Voor het eerst na de catastrofe in de 'zak van Falaise' zagen de Duitsers kans een coherent en doeltreffend front op te bouwen en gedurende enige dagen te houden. Met de rug tegen de Schelde — en nog steeds niet van de rivier afgesloten — vocht het 15e leger verbeten om zijn behoud, maar vooral ook om de controle over deze waterweg naar Antwerpen. Gent, op zijn linkerflank, was weliswaar op 5 september 'aangedaan' door het Britse 2e leger, maar niet geheel bezet. Pas op 10 september slaagden de Canadezen erin een flink bruggehoofd op te bouwen. De Poolse troepen deden ook van hun kant verscheidene pogingen het kanaal over te steken, maar leden telkens schipbreuk, met grote verliezen op de koop toe. Op 11 september werden zij naar Gent gedirigeerd als gevolg van een door Montgomery bevolen hergroepering, waarbij het Canadese 1e leger het gebied ten zuiden van de Westerschelde in zijn geheel kreeg toegewezen. Een dag later trokken de Canadezen Brugge binnen, dat door de Duitse troepen met stille trom was verlaten.

De strijd langs het Kanaal Brugge-Gent werd op het moment zelf misschien als een lastig, maar tijdelijk oponthoud gezien in de overigens zo snelle opmars naar het noorden, maar was achteraf geredeneerd het begin van de bloedige en slopende strijd om de toegang naar Antwerpen, die nog weken zou duren en zou gaan behoren tot de ellendigste operaties na de invasie. De tweede tegenslag kwam op 13 en 14 september bij Moerkerke, waar het Afleidingskanaal van de Leie en het Leopoldkanaal naast elkaar lopen met niet meer dan een smalle dijk ertussen. De Canadese troepen wisten er een klein bruggehoofd te vormen, maar werden daarna door uiterst heftige tegenaanvallen gedwongen weer terug te gaan. De verliezen waren verschrikkelijk en de afloop van de actie was voor de bevelhebbers reden verder maar van de overtocht over de kanalen af te zien, althans daar waar zij parallel lopen. Een dag later kwamen troepen van de Canadese 4e pantserdivisie wel over het Afleidingskanaal, op het punt waar het zuidwaarts afbuigt van het Leopoldkanaal, maar de zuivering van het gebied tussen de twee kanalen verliep heel moeizaam. Ten oosten van het Kanaal van Gent naar Terneuzen trokken de Poolse troepen intussen al even moeizaam naar het noorden. Op 16 september kwamen zij in de buurt van Hulst over de Nederlandse grens, maar werden vervolgens bij een poging aan de noordelijke zijde van het kanaal tussen Axel en Hulst een bruggehoofd te vestigen en te behouden, even bloedig teruggeslagen als de Canadezen bij Moerkerke. Dat gebeurde op 17 september, de eerste dag van operatie *Market Garden*. Twee dagen daarna wisten ze echter toch een brug over het kanaal te slaan en op 20 september werd Terneuzen bevrijd. Weer een dag later hadden de Canadezen het gebied tussen het Kanaal van Gent naar Ter-

neuzen en de Braakman eveneens van Duitsers gezuiverd en daarmee was de Scheldeoever van dat punt af tot Antwerpen in geallieerde handen.

De Canadese 2e infanteriedivisie was toen al in en rond Antwerpen gelegerd, waar de Britse troepen in verband met de operatie-*Market Garden* waren weggetrokken. Zij kregen te maken met de Duitse bezetting van Merksem ten noorden van het Albertkanaal, hetgeen de inwoners niet scheen terug te houden van tochtjes over het kanaal en terug. Iets ten oosten van de stad kwamen de Canadezen op 22 september zelf over het Albertkanaal, waarna ze echter weer stuitten op de Turnhoutse Vaart, die Antwerpen met de gelijknamige stad ver-

Geheel onder; Duitse soldaten bij Goes op de terugtocht. De foto werd gemaakt op 6 september 1944 en sommige van deze mannen waren toen al vanaf 16 juli onderweg. De meesten hebben nog maar een deel van hun uitrusting bij zich en de man rechtsonder op de foto loopt zelfs op blote voeten.

Onder: nadat de Britten van het 1e korps ter hoogte van St. Lenaars een bruggehoofd hadden gevormd over de Turnhoutse Vaart, ging van dit bruggehoofd uit ook de Poolse 1e pantserdivisie opereren. Haar voorlopig doel was Tilburg. Hier overschrijden Poolse tanks de Belgisch-Nederlandse grens. De foto dateert van 4 of 5 oktober 1944.

bindt. Weer verder naar het oosten, bij St. Lenaars, lukte het de Britten van het 1e korps over deze vaart een bruggehoofd te vormen, dat in de dagen daarna sterk werd vergroot. Vanhieruit ging ook de Poolse 1e pantserdivisie opereren, met Tilburg als voorlopig doel, maar van een snelle opmars was nu geen sprake meer. Op 1 oktober liep de frontlijn van het Canadese 1e leger van Zeebrugge aan de Belgische kust, langs het Leopoldkanaal en de Braakman tot Terneuzen, vandaar langs de Schelde naar Antwerpen en gedeeltelijk langs, gedeeltelijk iets ten noorden van de Turnhoutse Vaart tot Turnhout.

Generaal Gustav von Zangen had intussen een voorbeeld gegeven van het ongelofelijke

doorzettingsvermogen van de Duitse bevelhebbers, die na de doorbraak in Normandië niets anders meer hadden meegemaakt dan de meest complete desorganisatie en vernietiging. Op 6 september begon een groot deel van zijn 15e leger de aftocht over de Westerschelde. Terwijl de kanonnen van de Duitse versterkingen langs de rivier de operatie dekten, ontkwamen meer dan 86.000 man in twee en een halve week van Breskens naar Vlissingen. Met hen kwamen ruim zeshonderd kanonnen, zesduizend voertuigen en zesduizend paarden naar de overkant. Het enige dat de geallieerden ertegenover konden stellen, waren voortdurende luchtaanvallen, zolang het weer en het uur van de dag het toelieten. Niet alleen het

Bundesarchiv, Koblenz

Canadese 1e leger, maar ook de burgerbevolking ter weerszijden van de rivier zouden in de weken na 1 oktober een zware tol betalen voor het verzuim van Montgomery dit 15e leger in te sluiten, toen het nog op de zuidelijke oever stond. In die weken zouden de Duitsers bewijzen dat het bij een goede verdediging onmogelijk is het merkwaardige samenstel van dijken en polders, kanalen en rivieren langs de Westerschelde binnen te dringen, zonder abnormaal hoge verliezen en zonder enorme schade toe te brengen aan have en goed van de ongelukkige inwoners.

Links: Duitse parachutisten aan de Zeeuwse kust, een bijna idyllisch tafereeltje.

MERKSEMS NACHTMERRIE

Op 4 september 1944, de dag waarop Antwerpen door de Britten werd bevrijd, ontruimden de Duitse troepen de gemeenten ten noorden van de Belgische havenstad. De inwoners van Ekeren en Merksem, die met een spottende blik de aftocht vanop de stoep gadesloegen, waren er rotsvast van overtuigd dat hun bevrijding slechts een kwestie van uren zou zijn. Uit Antwerpen overgekomen personen vertelden met wilde gebaren hoe enthousiast de Sinjoren de Britten hadden onthaald. In Ekeren en Merksem wachtte men nu met ongeduld op het moment dat de Engelse tanks over de bruggen van het Albertkanaal, de belangrijke waterweg tussen Antwerpen en Luik, zouden rollen om uiting te geven aan een jarenlang opgespaarde vreugde. In Ekeren stonden reeds tientallen schoolkinderen klaar met bloemen om de bevrijders om de hals te vliegen. Hier en daar werd de Belgische vlag uitgehangen. Het wachten duurde echter lang en 's avonds waren er nog steeds geen geallieerde troepen komen opdagen. Maar de volgende dag zou het beslist gebeuren.

Op 5 september rukten inderdaad soldaten Ekeren en Merksem binnen. Echter niet de verwachte Britten, maar Duitsers die opnieuw naar het zuiden afzakten om er de door hen de vorige dag verlaten stellingen opnieuw in te nemen. De versterkingen die ze aanlegden, en het geschut van divers kaliber dat ze opstelden, lieten vermoeden dat ze vastbesloten waren geen duimbreed van de ingenomen posities te wijken. Merksem werd een echt bolwerk vanwaaruit de Duitsers de haveninstallaties, die koste wat kost niet onbeschadigd in geallieerde handen mochten vallen, onder vuur konden nemen. Dit betekende meteen het begin van een nieuw drama voor de burgerbevolking die, na een zucht van de bevrijding te hebben opgevangen, opnieuw hals-over-kop in de bezettingsmiserie werd gestort.

Ekeren werd op 9 september volledig door de burgers ontruimd en alles bleef er zeer rustig tot de bevrijding begin oktober. Anders ging het eraan toe in Merksem, waar enkele wijken nog mochten bewoond blijven. Op bevel van de Duitsers werd alleen 'Oud-Merksem' geëvacueerd. Ongeveer achtduizend personen trokken zich ingevolge dat bevel terug in het niet tot Sperrgebiet uitgeroepen gedeelte van de gemeente. Tijd om het vertrek voor te bereiden,

had men niet. De inwoners dienden sofort hun huizen te verlaten, wilden ze niet het gevaar lopen in aanraking te komen met nerveus patrouillerende Duitsers, die heel losjes met hun vuurwapens omsprongen.

De toestand in de 'beschermde' wijken was verschrikkelijk. Duizenden mensen leefden er bijeengepakt in schuilkelders, klaslokalen en fabrieken met op de achtergrond het droge geratel van mitrailleurs en het klappen van granaten. Tot overmaat van ramp openden de geallieerden op 14 september op hun beurt het vuur op de vesting Merksem. Naast de materiële ellende waarin de geëvacueerden moesten leven, waren er nu ook de talrijke doden en gekwetsten. De bevoorrading, die voordien reeds moeizaam verliep, kwam nu volledig in het gedrang. Dit zette enkele notabelen van Merksem ertoe aan de plaatselijke Duitse commandant te gaan opzoeken. Na harde besprekingen bekwamen ze de officiële opschorting van het evacuatiebevel en het vrij verkeer tussen 8 en 20 uur in de bewoonde wijken. Deze faciliteiten werden verleend onder de zware bedreiging dat tien burgers op staande voet zouden worden gefusilleerd, indien maar één Duitse militair door burgers zou worden gedood of gewond. Aan deze broze overeenkomst dreigde trouwens spoedig een einde te zullen komen, toen de commandant vernam dat drie personen onder de bescherming van de rodekruisvlag het Albertkanaal overgestoken waren. Zij wilden de geallieerden aan de overkant gaan vragen het vuren te staken om verder vernielen van woningen en mensenlevens in Merksem te vermijden.

Op zondag 24 september dreigde paniek onder de bevolking uit te breken, toen de Duitsers mijnen in de straten nabij de bewoonde wijken begonnen in te graven om een eventueel oprukken van tanks te verhinderen. Iedereen zag reeds een catastrofe gebeuren, indien enkele mijnen per ongeluk tot ontploffing zouden worden gebracht. Er werd opnieuw onderhandeld met de plaatselijke commandant, die de operatie deed stopzetten op voorwaarde dat alle valide burgers anti-tankgrachten zouden aanleggen. Tot op 1 oktober werd er duchtig gegraven. Toen gebeurde er iets dat men met kollektieve waanzin zou kunnen identificeren. Niemand dacht er die dag aan de spade op te nemen, niemand was nog bevreesd voor de granaten die straten en woningen openreten. Iedereen rende als bezeten de straat op in de richting van opslagplaatsen,

warenhuizen en fabrieken, waar alles geroofd werd wat er te roven was. Er werd duchtig geslagen en getrapt om het eerst bij de voorraden levensmiddelen te geraken. Kinderen werden meedogenloos onder de voet gelopen, bejaarden werden zonder pardon opzij gedruimd. Hoe was die plunderingsrage zo plotseling ontstaan? Ze was ongetwijfeld te wijten aan het gerucht volgens welk de Duitsers zich hadden teruggetrokken en dat nog slechts een tiental 'moffen' te Merksen verbleven. Bovendien had het nieuws zich verspreid dat Duitse soldaten met witte vlaggetjes in de hand het Albertkanaal waren overgestoken om zich aan de geallieerden over te geven. Deze laatsten zouden nog slechts op een seintje wachten om Merksem binnen te rukken. Tijdens die rooftochten gebeurden er tal van ongevallen. Een van de meest spectaculaire was wel dat met een oude vrouw die een zware kist met suiker op een ingegraven mijn liet vallen met als verschrikkelijk resultaat vier doden en tal van gekwetsten. Dan was er ook nog het geval van de Duitse Feldwebel die met zijn motorfiets geroofde boter van de ene kant van de gemeente naar de andere bracht om ze daar tegen een flinke woekerprijs te verkopen. Hij werd enkele dagen na het begin van zijn illegale handel doodgeschoten aangetroffen. In zijn jasje vond men pakken bankbriefjes. Weerwraak of ongeval? Niemand is het ooit te weten gekomen.

Op 2 oktober twijfelde men in Merksem niet meer aan het nakende einde van de ellende. Overal zag men gewapende Witte-Brigadeleden opduiken, die de strijd aanbonden met de terugtrekkende Duitsers en jacht op 'zwarten' begonnen te maken. Op 3 oktober ruimden Canadese troepen de laatste Duitse weerstandsnesten op. Nu konden de inwoners van Merksem, die opnieuw in hun beschadigde en geplunderde woningen intrek namen, hun vreugde om de herwonnen vrijheid de vrije teugel laten. Op 7 oktober konden ze het kanaal oversteken om hun familieleden in Antwerpen te gaan opzoeken. De bevrijding die zo lang op zich had laten wachten, zou echter nog een bittere nasmaak hebben. De volgende weken zou de bevolking ruimschoots zijn deel krijgen van de gierende V 1's die op Antwerpen werden afgevuurd. De revanche 'vanuit de lucht' zou in Merksem nog honderden slachtoffers maken.

Drs. F. Selleslagh

OP ZOEK NAAR NAPOLEON

DRS. P. R. A. VAN IDDEKINGE

Generaal Horrocks, commandant van het Britse 30e legerkorps, heeft na de oorlog geschreven dat de verovering van Antwerpen op 4 september 1944 hem in wezen als 'een ernstige vergissing' moet worden aangerekend: hij had die belangrijke havenstad links moeten laten liggen en vóór alles de 11e pantserdivisie moeten laten oprukken via een bruggehoofd over het Albertkanaal naar Woensdrecht en de landengte van Zuid-Beveland om zo de aftocht van het Duitse 15e leger over de Schelde af te grendelen. 'Het is nooit bij me opgekomen', schrijft Horrocks, 'dat de Schelde vol mijnen zou liggen en dat we met de Antwerpse haven niets konden beginnen, als niet eerst de zeeweg erheen geveegd was en we de Duitsers van beide oevers hadden verdreven (...)' Napoleon zou dit alles ongetwijfeld hebben ingezien, maar Horrocks zag het niet in. Diens aandacht was geheel op de Rijn gericht.

Er is geen reden al te veel gewicht aan deze zelfbeschuldiging toe te kennen. Afgezien van de vrij zinloze vraag wat Napoleon zou hebben gedaan, mag worden vastgesteld dat Horrocks in september 1944 niet de enige was die de moeilijkheden heeft onderschat die waren verbonden aan de verovering van de Scheldemond. Montgomery droomde zelfs al van een opmars naar Berlijn en Eisenhower, die het belang van Antwerpen als aanvoerhaven duidelijker onderkende, hoopte met de beschikbare middelen eerst nog een aantal bruggehoofden over de Rijn te kunnen vormen, als uitgangspunten voor verdere offensieven. Beiden meenden dat operatie-*Market Garden* althans in het noorden gunstige perspectieven zou openen. Op 18 september rapporteerde Eisenhower aan Marshall dat de operaties in West-Europa bevredigend verliepen: binnenkort zou er bij Arnhem een bruggehoofd over de Rijn zijn; daarna moest echter eerst de haven van Antwerpen in bedrijf worden gesteld '... om de linkervleugel te ondersteunen bij de definitieve opmars, Duitsland in'. Met voldoening berichtte Eisenhower dat het geallieerde 'team' goed functioneerde: 'Zonder uitzondering hebben alle betrokkenen nu mijn conceptie van ons probleem geheel aanvaard ...' Mijn conceptie — dat wil zeggen: de strategie van het 'brede front', met het zwaartepunt in het noorden, omdat primair het Ruhrgebied moest worden geneutraliseerd.

Het was een optimistische voorstelling van zaken. Montgomery had Eisenhowers conceptie stellig niet aanvaard. Hij bleef pleiten voor consequente logistieke steun aan slechts één krachtig offensief in het noorden en drong aan

op stopzetting van alle operaties, behalve die van zijn eigen 21e legergroep; bovendien eiste hij nog steeds het tactisch commando over alle landstrijdkrachten voor zich op.

Dat *Market Garden* niet zou leiden tot het gewenste resultaat (springplank naar de Ruhr, flankdekking voor acties in het Scheldegebied), kon Eisenhower op de 18e onmogelijk voorzien. Zelfs was er nog geen reden tot wanhoop op de 21e, toen Montgomery, onder de indruk van de toenemende Duitse tegenstand, opnieuw in een telegram (getekend: *Your very great friend Monty!*) verlangde dat hem nu dadelijk alle voorraden en de volledige beschikking over het Amerikaanse 1e leger werden toegewezen: '... Als dit niet gebeurt, zul je naar mijn overtuiging zelfs het Ruhrgebied niet in handen krijgen'; wijselijk repte hij al niet meer over Berlijn. Eisenhower, inziende dat nader overleg noodzakelijk was, had intussen al zijn onderbevelhebbers uitgenodigd voor een vergadering op 22 september in Versailles, waar kort tevoren SHAEF was ondergebracht. Het was de grootste stafconferentie sinds *D-day*.

Het schijnt dat men in SHAEF al had gewed dat Montgomery verstek zou laten gaan. Inderdaad gaf de veldmaarschalk er de voorkeur aan zijn chef-staf De Guingand af te vaardigen. In zijn memoires schreef hij later: '... Ik wist dat ik zowel in het *Supreme Headquarters* als bij de Amerikaanse generaals niet populair was wegens mijn bedenkingen tegen

MONTGOMERY ZEURT

Generaal Marshall was op 8 oktober met Bradley naar mijn hoofdkwartier gekomen en ik had een lang gesprek met hem. Ik vertelde hem dat de legers nationaal gescheiden waren en niet geografisch, sinds Eisenhower het commando op zich had genomen, terwijl hij ook 'Supreme Commander' was van alle strijdkrachten. Er was gebrek aan houvast en opdrachten en leiding ontbraken. Onze operatie was in feite door elkaar gegooid en ontwricht en we waren in een enorme knoeiboel geraakt. Marshall luisterde, maar zei weinig. Het was duidelijk dat hij het er volledig mee oneens was.

(Uit: 'The Memoirs of Field-Marshal the Viscount Montgomery of Alamein' — London 1960)

het gevoerde kriegsbeleid; ik achtte het beter mij op de achtergrond te houden, als deze kwestie verder werd besproken.' Zijn afwezigheid en de komst van De Guingand, die wél populair was, wekten in Versailles nauwelijks verbazing, hooguit wrevel: het ging hier immers om wat Montgomery steeds had bepleit! Zo Eisenhower zich al gekrenkt voelde, hij liet dit, lankmoedig als altijd, niet blijken; misschien begreep hij dat de toch al omstreden Brit niet de geschikte persoon was om in dit gezelschap zijn eigen voorstellen te verdedigen. Eisenhower betoogde dat naar zijn mening de omsingeling van het Ruhrgebied zowel als de ingebruikneming van Antwerpen op dit moment het meest urgent was; hiertoe moest Montgomery elke faciliteit worden geboden, inclusief de directe beschikking (niet: het commando) over het Amerikaanse 1e leger, terwijl in andere sectoren van het front de offensieven tijdelijk zouden worden gestaakt of vertraagd. Een opgetogen De Guingand seinde die avond aan zijn superieur: 'Ike stond voor honderd procent achter je plan.' Twee dagen later vloog een knorrige Bradley in slecht weer naar Montgomery's stafkwartier om met de hoofden van diverse secties nadere details te bespreken.

Het Ruhrgebied en Antwerpen — dat waren nu dus duidelijk aangegeven doelen. Wat uit Eisenhowers formulering aanvankelijk niet geheel duidelijk was geworden, was welk van de twee prioriteit diende te krijgen, en Montgomery probeerde dan ook lang na de nederlaag bij Arnhem zowel het een als het ander te realiseren, echter zonder veel effect; de Duitsers hadden zich onmiskenbaar hersteld, de geallieerde bevoorrading was vrijwel uitgeput. Begin oktober opperde Montgomery opnieuw dat herziening van de geallieerde bevelsstructuur een uitweg uit de impasse zou openen. Dit was een illusie en Eisenhower reageerde ondubbelzinniger dan hij ooit gedaan had: *niet* de vraag wie tactisch bevelhebber was, maar de onmiddellijke ontsluiting van Antwerpen was essentieel. Die operatie moest nu, vóór alles en met alle logistieke middelen die beschikbaar waren, worden uitgevoerd. Dit was, eindelijk een order en Montgomery bond in; hij erkende — zij het niet voorgoed — dat Eisenhower zijn chef was, zoals bleek uit zijn antwoord van 16 oktober: 'Over de bevelskwestie zul je van mij niets meer horen. ... Ik heb aan Antwerpen de hoogste prioriteit gegeven... Je zeer toegewijde en loyale ondergeschikte...' De maarschalk leek zijn Napoleon te hebben gevonden.

WATER ALS BONDGENOOT

DRS. A. V. N. VAN WOERDEN

De Duitsers hadden de betekenis van Antwerpen in het kader van hun 'Vesting Europa' van meet af aan ingezien. Aan weerszijden van de Scheldemonding hadden zij zware verdedigingswerken aangelegd, die de geallieerden van een aanval moesten weerhouden. Op Walcheren stonden ongeveer dertig goed beschermde artilleriebatterijen, niet alleen aan de kust, maar ook landinwaarts. Verder hadden de Duitsers gezorgd voor betonnen bunkers, mitrailleur-nesten, staketsels tegen landingstroepen uit zee en uit de lucht, mijnevelden, prikkeldraad en anti-tankversperringen. De Zeeuwse bevolking, geïsoleerd van de rest van Nederland, had bij de aanleg hiervan moeten meehelpen. Toen begin september 1944 het gevaar voor de Duitsers in dit gebied uit een andere richting kwam dan ze hadden verwacht, raakten ze een ogenblik in paniek. Maar spoedig herstelden ze zich. De nieuwe bevelhebber van het Duitse 15e leger, generaal Gustav von Zangen, wist weer orde te scheppen onder zijn in Frankrijk verslagen en gedemoraliseerde troepen. Het grootste deel van het 15e leger kon ontsnappen via Walcheren, Zuid-Beveland en de goed verdedigde Kreekrakdam. Twee infanteriedivisies werden achtergelaten om de Scheldevestingen te verdedigen: de 64e in Zeeuws-Vlaanderen en de 70e op Walcheren en Zuid-Beveland. Het oostelijk deel van Zeeuws-Vlaanderen moest in de loop van september worden prijsgegeven, maar vlak voor de grens van het westelijk deel groeven de Duitsers zich in achter het Belgische Leopoldkanaal. De verdedigers van de Scheldevestingen moesten een speciale eed afleggen en in zijn bevel van 7 oktober zette Von Zangen nog eens haarfijn uiteen wat er op het spel stond: wanneer de Engelsen de haven van Antwerpen vrij konden gebruiken, zouden zij nog vóór het begin van de winter de Noordduitse laagvlakte en Berlijn een dodelijke slag kunnen toebrengen.

Het Canadese 1e leger kreeg in september van Montgomery opdracht de toegang tot de haven van Antwerpen vrij te maken. Het was een weinig benijdenswaardige taak, temeer daar voor deze onderneming alleen het Canadese 2e legerkorps beschikbaar zou zijn, waaraan overigens tijdelijk de Britse 52e (*Lowland*) divisie werd toegevoegd. Bevelhebber van dit legerkorps was luitenant-generaal G. G. Simonds, een doortastend man van eenenveertig jaar. Eind september kreeg hij wegens ziekte van generaal Crerar het hele leger onder zich en daardoor de gelegenheid om zijn denkbeelden in grote lijnen door te zetten.

Het krijgsplan van Simonds bestond uit drie

Ullstein

Imperial War Museum

Luitenant-generaal G. G. Simonds, bevelhebber van het Canadese 2e legerkorps.

Geheel boven: generaal Gustav von Zangen, de bevelhebber van het Duitse 15e leger.

hoofdonderdelen. De Canadese 2e infanteriedivisie moest vanuit Antwerpen oprukken naar de Kreekrakdam en vervolgens Zuid-Beveland bezetten (operatie-*Vitality*). De Canadese 3e infanteriedivisie moest het Leopoldkanaal oversteken en West-Zeeuws-Vlaanderen veroveren (operatie-*Switchback*). Tenslotte zou de Scheldevesting Walcheren worden bestormd (operatie-*Infatuate*).

Theoretisch was het mogelijk dit krijgsplan

geheel met landstrijdkrachten uit te voeren. Walcheren en Zuid-Beveland waren in feite schiereilanden, door de Sloedam met elkaar en door de Kreekrakdam met het vasteland van Noord-Brabant verbonden. Gezien de zware strijd die hem stond te wachten, wilde Simonds zijn offensief echter niet alleen voorbereiden met bombardementen van de *Royal Air Force*, maar ook amfibische operaties over de Westerschelde heen en landingen vanuit de lucht ondernemen (de laatste zijn niet doorgegaan). De operatie-*Infatuate* leek het moeilijkst van allemaal. De Sloedam was in 1944 nog veel smaller dan de Kreekrakdam; de zeekust was zwaar verdedigd en een terreurbombardement op de bevolking als dat waarmee de Duitsers indertijd Walcheren tot overgave hadden gedwongen, zou nu natuurlijk geen enkel effect sorteren. Om de Duitsers op een gevoelige plek te treffen wilde Simonds Walcheren onder water zetten.

Nu hadden de Duitsers zelf al grote delen van Zeeland geïnundeerd: Schouwen Duiveland, Tholen, stukken van Zuid-Beveland en West-Zeeuws-Vlaanderen. Maar zij hadden dat gedaan met behulp van het bestaande sluisensysteem, door middel dus van wat zij zelf een 'tamme' inundatie noemden. Het is gemakkelijk in te zien dat dit procédé, waarbij de zeedijken intact blijven, in het belang is van de bezetter van het gebied in kwestie: hij kan het peil van het water zo regelen, dat hij zijn eigen fortificaties en verbindingswegen kan blijven gebruiken. West-Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Beveland leenden zich zelfs bijzonder goed voor dit type inundatie, doordat beide uit een groot aantal polders bestaan die door binnendijken van elkaar zijn gescheiden.

Op Walcheren was de situatie geheel anders. Dit eiland bestaat voor meer dan driekwart uit één grote, ongelijkmatig beneden de zeespiegel gelegen polder, met binnendijken alleen langs het Kanaal door Walcheren. Een 'tamme' inundatie was hier niet goed mogelijk, want daarbij zouden ook meteen de wegen en de vele fortificaties onderlopen die de Duitsers in de lagere gedeelten hadden aangelegd. Maar wat de bezetters van Walcheren helemaal niet konden gebruiken, was wat zij een 'wilde' inundatie noemden — een inundatie waarbij de zee vrije toegang krijgt tot het eiland. Dan zouden zij alleen nog maar de hoger gelegen verbindingswegen en fortificaties kunnen gebruiken, voornamelijk die in de duingebieden in het westen.

Juist daarom besloten de geallieerden op voorstel van Simonds tot een wilde inundatie.

Vliegtuigen van de RAF zouden gaten in de Walcherse dijken bombarderen, waardoor het zeewater zou binnendringen, en eventueel ook een aanval met landingsvaartuigen zou kunnen worden ondernomen. Natuurlijk zou zo'n 'wilde' inundatie ook voor de bevolking veel erger zijn dan een 'tamme'. Meer dan driekwart van het eiland zou onbewoonbaar worden, eb en vloed zouden vrij spel hebben, de huizen vernielen, de vruchtbare bodem verzilten. Maar het alternatief was voor de bevolking evenmin aantrekkelijk: Walcheren zou één groot slagveld worden. Bij een 'wilde' inundatie daarentegen zou de strijd worden beslist in het kustgebied, waar de vijand geïsoleerd zou zijn.

Süddeutscher Verlag

dezen hun opmars naar de Kreekrakdam. Daarbij kwam nog het volgende. De Duitsers hadden in september bij herhaling een evacuatie bevolen en de Walcherse bevolking had deze met succes en met medewerking van 'goede' Nederlandse ambtenaren gesaboteerd. Alleen Vlissingen, dat de hele oorlog door aan bombardementen van de RAF had blootgestaan, was grotendeels verlaten. Elders liet men zich aan bevelen en waarschuwingen weinig gelegen liggen. Zo ook in het dorp Westkapelle achter de beroemde zeedijk tussen de duinen in het westen, waar overigens praktisch geen strooibiljetten waren terechtgekomen. Het was juist daar dat de RAF de volgende

BEFEHL

BEVEL

Die Bewohner der Insel Walcheren haben gestern und heute der Aufforderung ihres Bürgermeisters, Arbeiten zur Sicherheit der Menschen und zur Erhaltung des Bodens der eigenen Heimat durch zu führen, in so geringem Masse Folge geleistet, dass ich mich zu folgender Massnahme gezwungen sehe:

Auf Grund der Verordnung 15-1944 des Reichskommissars für die besetzten niederländischen Gebiete über den Ausnahmezustand ordne ich an:

Sämtliche männliche Bewohner der Insel Walcheren von 15. Lebensjahre an haben sich am Bau eines

Notdeiches zum Schutze der Insel

zu beteiligen. Freigestellt sind lediglich die Gemeindebüros und die auf der Scheldewerft und in den Versorgungsbetrieben tätigen Arbeiter, soweit sie einen Freistellungsschein der Ortskommandantur besitzen.

Meldung aller Männer jeden Vormittag 7 Uhr vor dem Gemeindehaus der zuständigen Gemeinde, von wo der Bürgermeister den Einsatz gemäss zugangener Sonderanweisung von mir vornimmt.

Jeder Mann hat einen Spaten oder eine Schuppe oder ein Beil oder eine Handsäge mitzubringen.

Wer nach dem 6. Oktober nachmittags 14 Uhr

ausserhalb der zugewiesenen Arbeitsstelle und ohne Freistellungsschein angetroffen wird, wird wegen Sabotage vor das Standgericht gestellt. Ich behalte mir vor, notfalls auch die weiblichen Bewohner aufzurufen.

Middelburg, den 5. Oktober 1944.

Der Vertreter des Reichskommissars,
MÜNZER,
Beauftragter.

De bewoners van het eiland Walcheren hebben gisteren en heden aan den oproep van hun burgemeesters, om arbeid te verrichten in het belang van de veiligheid der bevolking en ter bescherming van eigen bodem, in zoo geringe mate gevolg gegeven, dat ik mij tot het nemen van de volgende maatregelen genoodzaakt zie.

Op grond van de Verordening Nr. 15-1944 van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche Gebied betreffende de uitzonderingstoestand bepaal ik:

Alle mannelijke inwoners van het eiland Walcheren, vanaf hun 15e jaar, moeten aan het aanleggen van een

nooddijk ter bescherming van het eiland

medehelpen. Vrijgesteld is slechts het personeel van de Gemeentebureaux, van „De Schelde” en de in de bedrijven van vitaal belang werkzame arbeiders, voor zoover zij een vrijstellingsbewijs van de Ortskommandantur bezitten.

Aanmelding van alle mannen iedere voormiddag om 7 uur voor het Gemeentehuis der betreffende gemeente, alwaar de burgemeester de tewerkstelling volgens mijn bijzondere aanwijzingen regelt.

Iedere man moet een spade, een schop, een bijl 'of een handzaag medebrengen.

Wie na den 6en October, des namiddags 14 uur,

buiten de aangewezen arbeidsplaats en zonder vrijstellingsbewijs aangetroffen wordt, zal wegens sabotage voor het Standgerecht terechtstaan.

Ik behoud mij het recht voor, ingeval van nood, ook de vrouwelijke inwoners op te roepen.

Middelburg, 5 October 1944.

De Vertegenwoordiger van den Rijkscommissaris,
MÜNZER
Beauftragter

Nog voordat Eisenhower het inundatieplan van Simonds had goedgekeurd, had het hoofdkwartier van Montgomery hem verzocht de bevolking door middel van strooibiljetten te waarschuwen: 'Pamfletten moeten de nadruk leggen op het gevaar van overstromingen en aandringen op onmiddellijke evacuatie van de eilanden of, als dit niet mogelijk is, van militaire doelen en laaggelegen gebieden.' Op 2 oktober liet de RAF boven Walcheren een 'Waarschuwing aan bewoners van de eilanden in de monding van de rivier de Schelde' neer dwarrelen. In dit geschrift van meer dan tweehonderd woorden werd het gevaar van overstroming slechts terloops vermeld; het woord 'dijk' kwam er zelfs helemaal niet in voor. De

Het bevel waarmee Münzer op 5 oktober de mannen van Walcheren opriep voor de dijkbouw.

Geheel boven: een van de Duitse bunkers die de vaart op de Schelde onmogelijk maakten.

bevolking moest de eilanden verlaten of anders zich 'verwijderd houden van laagliggend grondgebied en van militaire doelen'.

Voor de inwoners van Walcheren was dit geen echt alternatief, want de meeste militaire doelen bevonden zich juist in het hoger gelegen kustgebied. De eilanden verlaten betekende in feite een evacuatie naar Noord-Brabant, een bijzonder moeilijke en ook gevaarlijke onderneming; op dezelfde dag begonnen de Cana-

dag, op 3 oktober, met haar inundatiebombardementen begon. 243 Lancasterbommenwerpers lieten explosieven van zes ton op en bij de dijk neerkomen, op het punt waar het zeewater het gemakkelijkst zou kunnen binnendringen. Ongelukkig genoeg lag dit punt juist aan de zuidzijde van Westkapelle. Er ontstond inderdaad een gat, maar de gevolgen voor de bevolking waren verschrikkelijk. Honderden huizen werden verwoest en ongeveer honderd zestig burgers gedood. Van sommige slachtoffers heeft men nooit iets teruggevonden; zevenenveertig anderen hadden zich in een van de dorpsmolens verscholen, raakten door een voltreffer beklemd en verdronken in het binnendringende zeewater.

Aan Bewoners van de Eilanden in de Monding van de Rivier de Schelde

WAARSCHUWING

Uitgevaardigd door het Hoofdkwartier van den Opperbevelhebber van het Geallieerde Expeditieleger.

1) Het is zeer waarschijnlijk, dat de vijandelijke troepen en installaties op uwe eilanden binnenkort aan een hevig en langdurig luchtbombardement zullen blootstaan.

2) Het is de vurigste wensch van het geallieerde oppercommando dat de burgerbevolking zal worden gespaard voor de gevolgen van deze noodzakelijke militaire actie voorzover dit eenigszins mogelijk zal zijn.

3) Niet alleen een luchtbombardement maar het gevaar van overstroming bedreigt eveneens uw leven en dat van uwe families.

4) Verlaat de eilanden of indien dat niet mogelijk is, verhuist dan ONMIDDELIJK met uwe families naar een veilige plaats op de eilanden.

Alle militaire doelen — wegen, kanalen, transportlijnen, krachtstations, spoorwegemplacements of loodsen, opslagplaatsen en depots, vijandelijke concentraties van allerlei soorten zijn de middelpunten van gevaarzones : gaat ONMIDDELIJK uit de nabijheid daarvan.

5) Reist uitsluitend te voet en neemt niets met U mee, dat U niet gemakkelijk kunt dragen. Houdt U verwijderd van de groote verkeerswegen en begeeft U uitsluitend door velden. Reist niet in groote groepen, welke ten onrechte kunnen worden aangezien voor vijandelijke formaties. Houdt U verwijderd van laagliggend grondgebied en van militaire doelen totdat de vijand van uwe eilanden is verdreven.

ZH J

bleef gering. Het mooiste was echter dat onmiddellijk na genoemd bevel op 6 oktober een 'zeer dringend verzoek' van mr. P. Dieleman werd aangeplakt, waarin dezelfde inwoners werden opgeroepen tot medewerking aan een geheel ander plan van 'onze Nederlandsche deskundigen'(!), in hoofdzaak bestaande uit de omkading van enige dorpskernen.

Mr. Dieleman, sedert september 1940 waarnemend commissaris der provincie, was een bekwaam bestuursambtenaar zonder veel politiek inzicht — hij werd na de bevrijding gearresteerd — maar niet zonder moed. Merkwaardig genoeg riepen de Duitsers hem en zijn deskundigen niet ter verantwoording. Zo nu en dan haalden ze mensen die werkten aan het Nederlandse plan, weg voor hun eigen nooddijk, maar het voordeel dat ze hiervan hadden, stond in geen verhouding tot hun gezichtsverlies ten gevolge van Dielemans officiële verzoek. Wel bereikten ze op deze manier dat de bevolking weer schichtig werd, zodat ook van de omkading van de dorpskernen niet veel terecht kwam.

De voornaamste oorzaak waardoor beide plannen mislukten, was echter het water. Langzaam maar zeker drong dit op, vooral nadat de RAF op 7 en 11 oktober ten oosten en ten westen van Vlissingen en ten noorden van Veere nieuwe gaten in de dijken had gebombardeerd. Het meest effectief was het gat ten oosten van Vlissingen. Reeds op 8 oktober stond de hele Zuid-Watering tot bij Middelburg blank: de golven werden pas door de oostelijke kanaaldijk en de binnendijken van de kleinere polders rondom Arnemuiden tegengehouden. Nederlanders en Duitsers konden in dit gedeelte van de polder Walcheren slechts hals-over-kop vluchten. In het gedeelte ten westen van het kanaal duurde het tot 19 oktober, voordat de polder geheel tot een binnenzee was geworden, en daar heeft de bevolking zich in de tussentijd nog veel illusies gemaakt. Meestal wachtten de mensen tot het laatste ogenblik, tot het water al over de akkers en de weiden, ja over de wegen stroomde. Maar dan bleken zij plotseling over verrassende reserves aan moed en vindingrijkheid te beschikken. Sommigen

Links: het strooibiljet dat de 'Royal Air Force' op 2 oktober boven Walcheren uitwierp om de bevolking te waarschuwen.

Rechts: eind oktober stond het grootste deel van Walcheren onder water. Wie niet over het droge had kunnen vluchten, zocht met bootjes en noodvloten een goed heenkomen.

Meteen na de ramp vluchtten de meeste overlevende Westkappelaars in noordoostelijke richting, maar elders maakte men nog geen haast. Doordat de voet van de dijk niet was vernield (om dat te bereiken moest het bombardement op 17 en 29 oktober worden herhaald), leek het overstromingsgevaar aanvankelijk erg mee te vallen. Op 7 oktober was het zeewater nog maar vijf kilometer gevorderd en stond het aan de rand van het dorpje Meliskerke. De schrijver van deze regels deed op die dag ter plaatse merkwaardige ervaringen op. De inwoners van het dorpje konden zijn hulp niet gebruiken en dachten niet aan evacuatie. Een vrouw in Walcherse dracht stond ijverig haar stoep te schrobben — het was ten-

slotte zaterdag. Alleen was een aantal boeren en burgers onder toezicht van Duitse militairen bezig met het aanleggen van een aarden nooddijk met enig vlechtwerk.

Deze constructie zou zich volgens het plan van de Duitsers over een afstand van meer dan tien kilometer moeten uitstrekken en het gebied achter de lijn Zoutelande-Grijpskerke-Oostkapelle droog houden. In een dreigend 'bevel' had de vertegenwoordiger van de Rijkscommissaris alle mannelijke inwoners van Walcheren voor dit amateurswerk opgeroepen. Er werden razzia's gehouden en het *Standgericht* sprak zelfs een doodvonnis wegens ongehoorzaamheid uit, dat in Middelburg werd voltrokken. Maar het animo van de bevolking

trokken zich op zolder terug; vele anderen baanden zich met hun in aller ijl beladen wagens en hun vee een weg door het koude water. Als dat niet meer ging, bediende men zich van bootjes en geïmproviseerde vloten. Het is een wonder dat hierbij slechts enkele tientallen inwoners zijn verdrongen.

De vluchtelingen kwamen terecht in de twee duingebieden, die nu als langgerekte eilanden uit het zeewater oprezen; in de alleen bij springvloed en storm onderlopende dorpskernen; in het centrum van Middelburg, dat door zijn oude bolwerken werd beschermd en dat niet minder dan veertigduizend mensen moest herbergen, het dubbele van het normale inwonertal. Daartussenin schuurde de eb- en

vloedstroom over de akkers en de weiden, langs de afstervende bomen en struiken, door de huizen en de boerderijen heen, opgezwollen kadavers, wrakhout en allerlei rommel met zich meevoerend. Het was een triest en troosteloos gezicht: het oude Walcherse landschap, dat ook en juist in oktober zo mooi kon zijn, onder de grauwe golven.

De boerenbevolking van Walcheren heeft onder deze omstandigheden blijk gegeven van een indrukwekkend incasseringsvermogen. In allerlei opzichten was zij gehecht aan haar bezittingen, die tegelijkertijd een middel van bestaan, een vertrouwde omgeving en vaak ook een basis van sociale macht en standsgevoel waren. Materialisme van de zelfzuchtige soort

heeft hij met zijn woorden grote indruk gemaakt.

Bovendien was de afkeer van de bezetters met hun bemoeizucht, hun heersersallures en hun roverspraktijken sterk genoeg om voor de bevolking en zelfs voor de zwaar getroffen Westkappelaars het paardemiddel van een 'wilde' inundatie aanvaardbaar te maken. Het was trouwens niet de eerste keer in de vaderlandse geschiedenis dat het water te hulp werd geroepen om de vijand te verdrijven. Met groot genoegen zag de bevolking de Duitsers voor het water vluchten, een groot deel van hun bunkers en hun batterijen onbruikbaar worden. Wel was er kritiek op de geallieerden, vooral bij bombardementen en beschietingen, maar

de Duitse militairen bekend dat 75% van de Zeeuwse bevolking alsnog zou worden geëvacueerd; de schepen 'Koningin Emma' en 'Zuiderzee' werden voor dit doel beschikbaar gesteld. Twee dagen later verzamelde zich een grote volksmenigte op de Loskade in Middelburg, maar alleen om niet zonder plezier een handjevol NSB'ers te zien vertrekken.

Maar met dat al waren er nog Duitse troepen genoeg op Walcheren, en al waren ze dan praktisch geïsoleerd, de fortificaties die ze nog hadden, zouden ze zeker niet zonder slag of stoot prijsgeven. Hun zwaarste batterijen stonden hoog en droog in de duinen aan weerszijden van het gat bij Westkapelle; in en bij Vlissingen was hun geschut (waaronder afweergeschut) voor een belangrijk deel buiten bereik van het water gebleven. Het was de taak van de RAF om vóór het begin van de landingen op het eiland (of beter de eilanden) deze batterijen zoveel mogelijk onschadelijk te maken. De RAF wist echter van Eisenhower gedaan te krijgen, dat zij prioriteit kon verlenen aan haar offensief tegen de vitale industrieën in Duitsland; bovendien waren de weersomstandigheden niet gunstig voor luchtoperaties. Wel werden beide duingebieden en Vlissingen honderden malen gebombardeerd, maar eind oktober was nog geen van de niet-geïnundeerde kustbatterijen definitief tot zwijgen gebracht. In de niet-geïnundeerde polders rondom Arne-muiden hadden de Duitsers veel minder versterkingen aangelegd, maar hier konden ze zich goed verdedigen achter de smalle Sloedam. Afgezien van het bataljon marinepersoneel dat de zware kustbatterijen bediende, en onderdelen van de 64e infanteriedivisie die naar Vlissingen waren uitgeweken, waren de Duitse troepen op Walcheren geen eerste klas strijdkrachten. De 70e infanteriedivisie bestond voor het grootste deel uit maagpatiënten (vandaar de bijnaam 'wittebroodsdivisie'), terwijl de twee in de duingebieden opgestelde bataljons van het 89e *Festung-Stamm-Regiment* ook vele minder valide manschappen telden. Eind oktober vatte de nieuwe bevelhebber van de legergroep H, generaal Student, het plan op om het 6e parachutistenregiment met marinevaartuigen van de Zuidhollandse eilanden naar Walcheren over te brengen. Gelukkig heeft deze elite-eenheid, waarmee de Canadezen bij hun opmars naar de Kreekrakdam al zoveel te stellen hadden gehad, haar bestemming niet meer bereikt.

Militair commandant van de Scheldevesting Walcheren was de zestigjarige luitenant-generaal Wilhelm Daser, een typische militaire bureaucraat. Dat hij op deze belangrijke post was terechtgekomen, had hij niet te danken aan bijzondere leiderskwaliteiten, maar aan het feit dat het OKW er geen bekwaamere kracht voor had kunnen vrijmaken. Heel toevallig had deze man als kapitein bij de zogenaamde *Hitler-Putsch* een kleine rol gespeeld. Op de avond van de achtste november 1923 was hij dienstdoend officier in het *Kriegsministerium* te München, het hoofdkwartier van generaal Von Lossow. Toen Ernst Röhm dit belangrijke punt namens de rebellen kwam bezetten, verklaarde Daser 'voor het geweld te wijken' en fungeerde hij verder als een soort tussenpersoon. Sympathiseren met de nazi's deed hij toen en waarschijnlijk ook later niet. Wat voor een rol zou hij nu spelen?

Ullstein

was deze bevolking bepaald niet vreemd en de calvinistische godsdienst had hier veelal als een dekmantel gefunctioneerd. Maar nu het zeewater die bezittingen en alles wat daarop gebaseerd was, ondermijnde, bleek dezelfde godsdienst toch ook een zelfstandige kracht te kunnen zijn. Godsvertrouwen, een begrip waarmee in die jaren van nationaal-socialistische zijde zo gedachteloos werd geschermd, was in dit milieu geen holle frase. Van twee kanten is ons overgeleverd dat tijdens de hevige gevechten begin november een eenvoudig man voor de vluchtelingen op de buitenplaats Duinbeek onder Oostkapelle een soort preek hield. Wat hij precies heeft gezegd, is moeilijk te achterhalen, maar volgens beide ooggetuigen

deze was van oppervlakkige en tijdelijke aard, ingegeven door de ongeduldige vraag: 'Wanneer komen ze nu?'

De Duitse landrotten werden door de 'wilde' inundatie niet alleen gedeeltelijk ontwapend, maar ook gedemoraliseerd, en de inwoners waren graag bereid met behulp van schrikwekkende verhalen het hunne daartoe bij te dragen. Het prestige van de bezetters had trouwens de nodige klappen gekregen: hun militaire nederlagen, de mislukking van hun evacuatiebevelen, het hun door de waarnemend commissaris der provincie publiekelijk uitgereikte brevet van ondeskundigheid en tenslotte de vlucht van hun burgerlijk bestuur.

Op 25 oktober maakte Dieleman de 'wens' van

DE STRIJD IN ZEEUWS-VLAANDEREN,
ZUID-BEVELAND EN
WESTELIJK NOORD-BRABANT

MAPLE LEAF IN DE KLEI

DOOR M. P. DE BRUIN EN J. H. WIGARD

Associated Press

De laatste fase van de slag om de Schelde begon op 2 oktober 1944, toen de Canadese 2e divisie zich uit het gebied bij Antwerpen noordwaarts begaf met het doel de wegen naar Zuid-Beveland af te sluiten en in dit schiereiland door te dringen. Op 5 oktober overschreden de *Essex Scottish* na zware gevechten de Nederlandse grens bij Putte. De Duitsers konden het terrein tot Woensdrecht goed verdedigen. Aan de ene zijde bestond dit uit polders met veel dijken en aan de andere kant was het heuvelachtig. De spoordijk tussen Roosendaal en Bergen op Zoom vormde de grens aan de noordzijde. De Canadezen kwamen door het vlakke polderland; de Duitsers hadden zich in de dijken en de heuvels ingegraven.

Op 6 oktober werden Ossendrecht en Zandvliet genomen en de volgende dag ondernamen de Canadezen een aanval in de richting van Korteven; tegelijkertijd trok een strijdmacht van de Canadese 6e brigade voorwaarts om de Canadese posities in de oostflank te verbeteren. Zij maakten echter geringe vorderingen. Die dag hadden de Duitsers namelijk een gedeelte ingezet van de groep Chill, met onder anderen parachutisten, die Woensdrecht moest beschermen. De gevechten bij Hoogerheide waren zeer hevig en de Canadezen werden zelfs teruggeslagen.

In de komende dagen volgden hevige gevechten die in de morgen en middag van 13 oktober resulteerden in aanvallen op Woensdrecht.

Ondanks steun van mortieren, vlammenwerpers, artillerie en tanks werden beide aanvallen afgeslagen. Bij Woensdrecht waren vier bataljons Duitse parachutisten ingezet. Op 16 oktober kon deze plaats na felle gevechten en met zware verliezen worden genomen. Toen waren de Duitse troepen op Noord- en Zuid-Beveland en op Walcheren aan de oostkant afgesneden van hun hoofdmacht. De volgende dagen gebruikten de Canadezen om de situatie rondom Woensdrecht meester te worden.

Ten zuiden van de Westerschelde bestond de frontlijn uit een sterke Duitse vesting, die in het westen werd begrensd door de Noordzee, in het oosten door de Braakman (toen nog in open verbinding met de Schelde) en in het

zuiden door het Leopoldkanaal. Dit gebied, westelijk Zeeuws-Vlaanderen ('de zak van Breskens', zoals de geallieerden het noemden), werd verdedigd door de 64e divisie onder generaal Eberding. Hij had een eerste klas vechtdivisie van 14.000 man, van wie er velen gevochten hadden aan het oostelijk front. Grote stukken van de vesting direct noordelijk van het Leopoldkanaal waren geïndeerd en dit terrein werd doorsneden door talrijke sloten en dijken. De Duitsers hadden zich in dit terrein goed ingegraven, zodat zij zich er uitstekend konden verdedigen.

De Canadese 3e divisie onder generaal-majoor D. C. Spry had de opdracht dit gebied te overen. Zijn operatie kreeg de codenaam

Links: langs een dijk bij Breskens ligt een peloton Canadezen met mitrailleurs. De mannen dekken hiermee een deel van de polder.

Rechts: de Duitsers camouflleerden in Zeeuws-Vlaanderen hun zware geschut zo goed mogelijk tegen geallieerde luchtverkenningen.

Rechtsonder: Oostburg had zwaar te lijden van de beschietingen door de geallieerden. De rooms-katholieke kerk (links) lag in puin.

Switchback. Het plan was dat zijn 7e en een deel van zijn 8e brigade zouden aanvallen over het Leopoldkanaal; tegelijkertijd zou de 9e brigade een aanval over de Braakman inzetten uit Terneuzen.

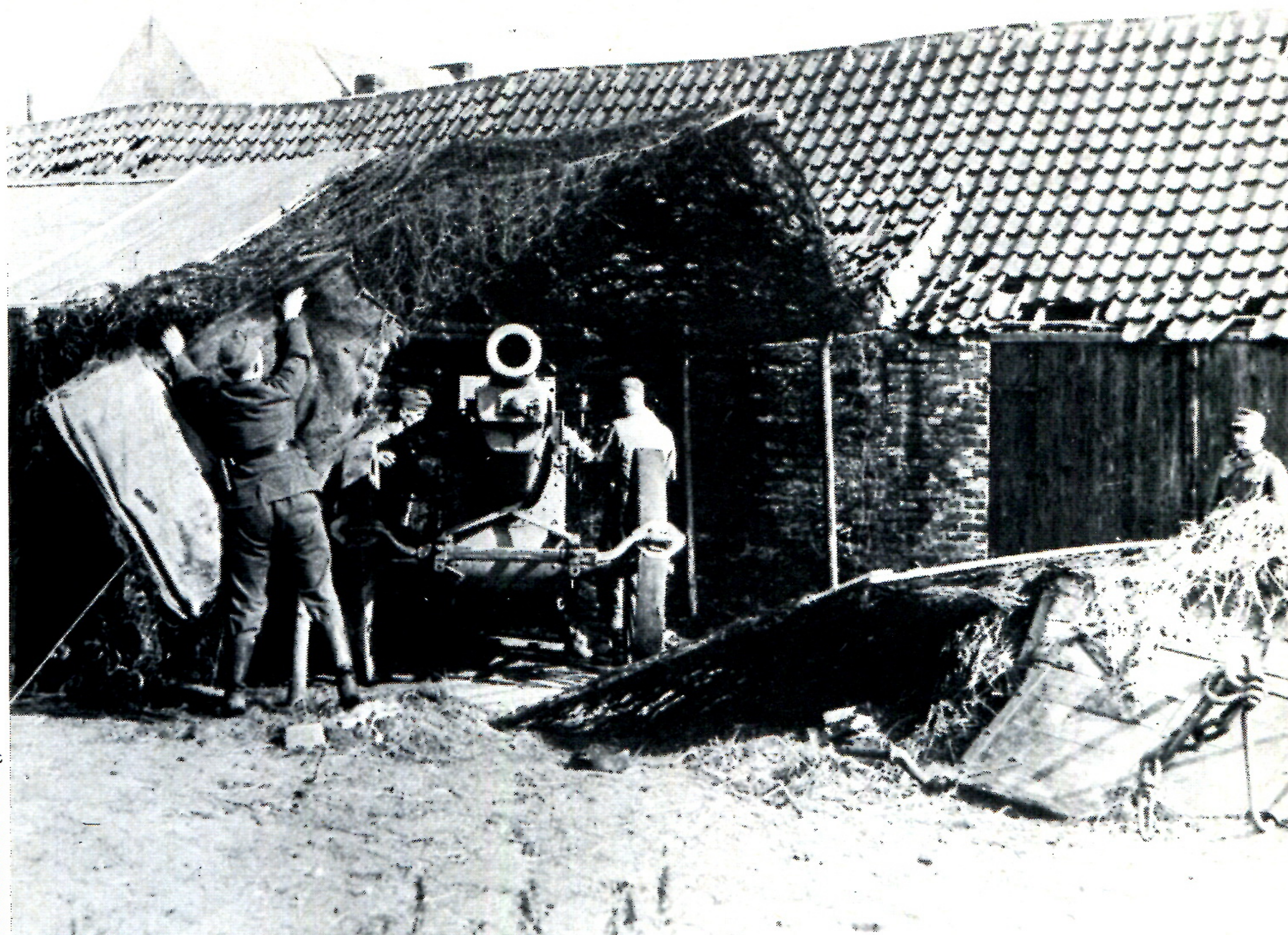
De aanval over het Leopoldkanaal zou op 6 oktober voor zonsopgang plaatsvinden. Daags tevoren had een eenheid van de Canadese 4e pantserdivisie een afleidingsaanval uitgevoerd bij de Isabellapolder, echter zonder resultaat te behalen. Het weer was op 5 oktober verslechterd en de vooruitzichten gaven weinig hoop op verbetering.

Langs de hele linie stonden 327 stukken geschut opgesteld ter ondersteuning van de aanval. Zij werden echter niet gebruikt om een verrassings-effect te bereiken.

's Morgens om half zes openden zevenentwintig Waspvlammenwerpers het vuur op de vijandelijke stellingen ten oosten van Stroobrugge, ongeveer anderhalve kilometer van de Nederlandse grens bij Eede. Direct daarna trokken daar twee compagnieën van de Canadese 7e brigade in boten het Leopoldkanaal over. Door de verwarring die even bij de Duitsers heerste, bereikten de Canadezen zonder tegenvuur de andere oever. Iets westelijker, bij Moerhuizen, gelukte het een andere compagnie Canadezen eveneens het kanaal over te steken zonder dat de Duitsers een schot hadden gelost.

De Duitsers herstelden zich spoedig en toen daalde een regen van mortier- en machinegeweervuur neer op de Canadese troepen, later gevolgd door vuur uit de kustbatterijen bij Cadzand. Door deze tegenacties werd de oversteek van het kanaal ernstig bemoeilijkt en kon men spreken van gevechten die zich wat hevigheid betreft laten vergelijken met die van *D-day*.

De Canadezen hadden ondanks deze tegenslag toch twee bruggehoofden weten te vestigen aan de noordelijke oever van het Leopoldkanaal. Een onvoorstelbaar grote Duitse tegenstand hield hen daar tegen. Vooral 's nachts rukten de Duitsers op tot in de Canadese linies

Süddeutscher Verlag

Fotoarchief Spaarnestad

en ontstonden er gevechten van man tegen man.

Aanvankelijk slaagden de Canadezen er niet in een brug te slaan over het Leopoldkanaal; munitie en voedsel moesten per boot worden overgebracht. Pas in de avond van 6 oktober gelukte het een eenheid van de Canadese 4e pantserdivisie een voetbrug te slaan. Drie dagen later werd verbinding gemaakt tussen beide bruggehoofden.

Op 13 oktober kregen Canadese troepen van de 7e brigade eindelijk vaste voet bij Eede. Zeven dagen duurde de strijd op de dijken en in de ondergelopen polders, voor zij werkelijk winst boekten. De Canadezen waren nu slechts anderhalve kilometer gevorderd van het Leo-

poldkanaal. Die avond van 13 oktober konden troepen van de Canadese 4e pantserdivisie bruggen slaan over de kanalen bij Stroobrugge; de dag daarop kregen zij steun van tanks van de 4e pantserbrigade, die deze bruggen konden overtrekken. In de afgelopen week hadden de Canadezen 533 man aan doden en gewonden verloren. Nu echter begonnen zij ook de gevolgen te bemerken van de inmiddels op 9 oktober uitgevoerde landing over de Braakman, een actie die was uitgevoerd door de Canadese 9e brigade.

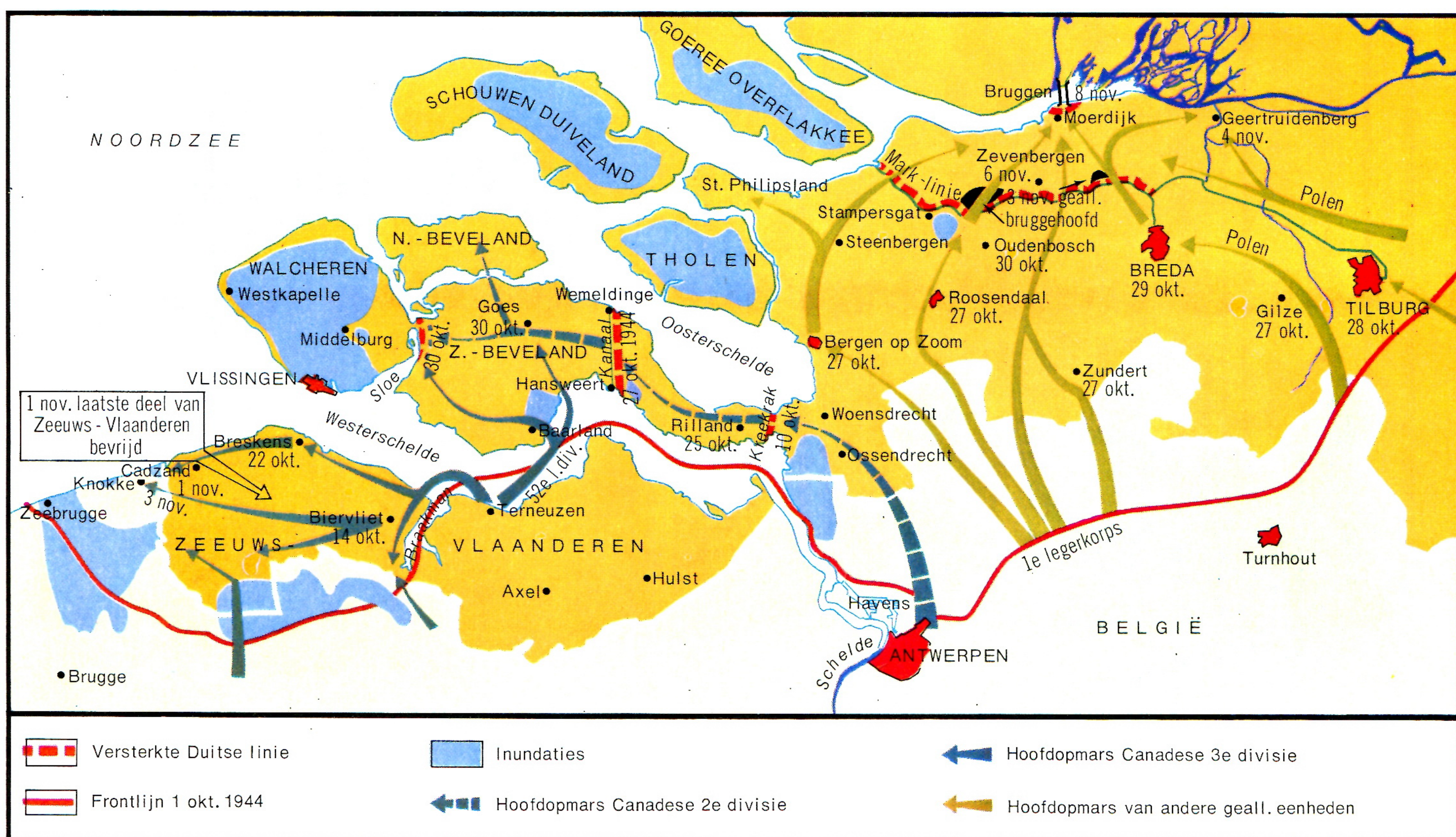
Het had in de bedoeling gelegen de Braakman over te steken in de vroege ochtend van 8 oktober. De Canadezen zouden daarvoor veertig *Terrapins* (de Engelse versie van de Dukw)

bleek echter niet het geval en op 9 oktober werd de vloot weer bemand. Om 00.20 uur verliet de landingsvloot Terneuzen, voorafgegaan door een motorboot, waarin een officier van de *Royal Navy* als loods zou fungeren. De vloot voer in twee rijen van elk achtenveertig amfibievoertuigen. De ene rij landde op *Greenbeach*, oostelijk van Hoofdplaat; de andere koerste op de plek direct westelijk van de monding van de Braakman (*Amberbeach*). Lichtgranaten markeerden even voor 2 uur de landingsplaatsen. Er werd weinig tegenstand verwacht. Tien minuten na de afgesproken tijd van 2 uur vonden de landingen plaats; alleen op *Amberbeach* vielen enkele schoten. De troepen werden

Links: de Canadezen maakten bij Breskens verrijdbare kanonnen van zwaar kaliber buit.

Hieronder: de havens van Antwerpen konden pas worden gebruikt, nadat geallieerde acties de Scheldemonnd van Duitsers hadden gezuiverd.

en zesennegentig *Buffaloes* gebruiken. Deze landingen zouden worden uitgevoerd door het *5th Assault Regiment Engineers* van de Engelse 79e pantserdivisie. Een bijzonderheid is nog dat de *Buffaloes* voor het eerst in Europa zouden worden gebruikt; voordien maakten de Amerikanen er alleen in de Pacific gebruik van.

Op 7 oktober waren om 5 uur 's middags de landingstroepen in Gent aan boord gegaan en drie kwartier later zette de landingsvloot zich in beweging in de richting van Terneuzen. In het Kanaal van Gent naar Terneuzen moest de vloot verscheidene obstakels passeren, waarbij de *Buffaloes* langzaam moesten varen, hetgeen de bestuurbaarheid niet ten goede kwam. Pas

om 23.40 uur die avond kwam de laatste *Buffalo* in Terneuzen aan. De sluisen daar waren vernield, maar dat zou geen bezwaar zijn: de amfibievoertuigen zouden via opritten het kanaal verlaten en in de buitenhaven weer via afritten te water gaan. De *Buffaloes* bleken echter niet op eigen kracht uit het water te kunnen komen, zodat bulldozers ze een voor een de hellingen op hesen. Een en ander vergde zoveel tijd, dat de invasie tot 9 oktober moest worden uitgesteld. De amfibievoertuigen werden zoveel mogelijk uit het zicht afgemeerd en alles werd verwijderd wat leek op bijzondere activiteiten. Het was namelijk niet onaanneemelijk dat het verrassingseffect verloren was gegaan door het uitstel van de landing. Dit

aan de rivierzijde ontscheept. Het zou voor de *Buffaloes* te moeilijk zijn over de dijk te rijden, omdat deze aan de landzijde te steil was en men in Terneuzen al had ervaren welke moeilijkheden dit opleverde.

Om 7 uur in de morgen maakten de gelande eenheden contact met elkaar en waren ze ongeveer anderhalve kilometer landinwaarts getrokken. De Duitse infanterie had tot die tijd lichte tegenstand geboden, maar toen kwam de Duitse artillerie in Vlissingen en Breskens in werking. Er werd een rookgordijn gelegd van Terneuzen tot Hoofdplaat om de landings- en transportactiviteiten zoveel mogelijk te onttrekken aan het oog van de Duitsers. Om 9.30 uur werd een volgende invasie-eenheid

aan land gezet, twee uur later gevolgd door nog een eenheid. De tegenstand nam steeds toe en er werd gevraagd om luchtsteun, die niet kon worden gegeven wegens de slechte weersomstandigheden. In de richting van Bier-vliet was de tegenstand het sterkst. De stad viel pas in de avond van 11 oktober.

De Duitsers hadden intussen twee compagnieën van de 70e divisie overgebracht van Walcheren naar Zeeuws-Vlaanderen. Zij kwamen de 64e divisie ondersteunen, waarvan de commandant, generaal Eberding, een bevel uitvaardigde tot uiterste verdediging van de stellingen; een voorbarige overgave zou hij als desertie beschouwen.

Inmiddels werd de Canadese brigade terug-

Rechts: in Europa werden 'Buffaloes' voor het eerst in Zeeuws-Vlaanderen gebruikt.

Hieronder: op 21 oktober veranderde Breskens grotendeels in een puinhoop. De Duitsers werden er nog diezelfde dag verjaagd.

New York Times

Associated Press

getrokken uit de omgeving van het Leopoldkanaal en ingezet aan het Braakmanfront. De brigade was daar op 12 oktober in haar geheel in actie.

Op 14 oktober werd in de loop van de dag ten zuidwesten van de Braakman contact gemaakt tussen eenheden van de Canadese 4e pantserdivisie uit het zuiden en eenheden van de Canadese 8e brigade. Hierdoor werd het mogelijk de bevoorrading over land te doen plaatsvinden in plaats van over de Braakman met *Buffaloes* en *Terrapins*. Vooral de *Terrapins* waren tot dat ogenblik bruikbaar gebleken voor de bevoorrading. In het landingsgebied hadden zij voor een constante voorraad weten te zorgen van 240 ton munitie, 60 ton ben-

zine en olie, 100 ton water, dekens enzovoort. Inmiddels was de Schotse 52e *Lowland Division* onder bevel van generaal-majoor E. R. Hake-will Smith op 13 oktober in Oostende aangekomen. Op 18 oktober kwam de 157e brigade van deze divisie onder bevel van de Canadese 3e divisie en verving de Canadese 7e brigade. De *Lowland Division* was een territoriale divisie uit Zuid-Schotland, die eerst was getraind voor acties in de bergen en later als luchtlandingsdivisie. Zij werd nu ingezet in polderland. De Schotten slaagden er op 19 oktober in Aardenburg te veroveren en contact te maken met Canadese eenheden. De Duitsers hadden zich nu teruggetrokken op een lijn van Breskens via Schoondijke en Oostburg naar Sluis.

Gesteund door zware artillerie en luchtaanvallen werd op 21 oktober de aanval ingezet op Breskens, dat in de middag werd genomen. De volgende dag was Schoondijke het doelwit, dat pas op 24 oktober in geallieerde handen viel. Ondertussen werden pogingen ondernomen om bij Breskens het oude fort Frederik Hendrik te nemen. De Duitsers hadden het weer uiterst bruikbaar gemaakt. Twee Canadese compagnieën werden er teruggedreven en het plan werd beraamd het fort aan te vallen met ondersteuning van artillerie en vliegtuigen. Van een van de krijgsgevangenen kwamen de Canadezen echter in de nacht van 24 op 25 oktober te weten dat de bezetting van het fort slechts uit drieëntwintig man bestond. De man

DE DUITSCHER BEEFT

6 October 1944 — Biervliet zwaar geteisterd door raketbommen. Verschillende doden. Alle mensen vluchten uit het dorp en zoeken elders een onderkomen. Wij hebben ook drie verschillende families geëvacueerd gekregen.

9 October (. .) — In allerijl hebben mijn vader en mijn verloofde vanmorgen heel vroeg den duiker onder de weg in orde gemaakt. Met ons allen zijn we daarin gevlucht. Het is een erg primitief verblijf. We zitten gewoon op een breede plank boven de modder. Moeder heeft een petroleumtoestel en een pan bruine boonen meegebracht om zodoende voor de mondvorraad te zorgen.

We horen steeds maar een aardig geronk doch kunnen niet begrijpen wat het is. Later blijkt dat het landingsvaartuigen zijn met Canadeesche troepen. Ze zijn 4 km. bij ons vandaan geland.

Vader heeft de hele dag voor de Duitsers moeten werken onder steeds vallende granaten. Ze haalden hem gewoon onder den duiker vandaan om hun paarden te beslaan of hun wagens te maken.

10 October — Onophoudelijk granaatvuur. Vanmiddag zijn op Driewegen bommen in een kelder met 24 mensen gevallen waarvan er 10 gedood werden en verscheidenen gewond.

De lijken kunnen niet meer geborgen worden en worden vlug in tuintjes of onder boomen gestopt.

11 October — Het eten is bijna op. Iedere dag één boterham en één kop aardappelen. We hebben maar één vork welke we steeds afwassen. Verder eten we appels welke Vader en mijn verloofde als het iets rustiger is onder de boomen in de nabije boomgaard gaan halen. (. .).

12 October — Er zijn vandaag, naar ons wordt medegedeeld, 4500 granaten in 3 kwartier in onze omgeving afgeschoten.

Vanwege de beperkte ruimte kunnen we niet slapen en zijn zodoende erg stijf en vermoeid. Ook hebben we ons niet gewassen deze dagen. Er was geen gelegenheid voor.

De Duitsers die steeds razend van angst in onze schuilplaats komen dekking zoeken, vertellen dat Biervliet bevrijd is. Oh, wanneer zullen wij uit deze hel bevrijd zijn. De Duitsers beven van angst doch vechten zich dood.

Vannacht viel er weer een granaat in de schuur naast de schuilplaats. We hoorden dat er een paard gewond was vanwege het vreeselijk gekreun. Ook hooren we de varkens erbarmelijk gillen en brullen. Wat zal er over zijn als we weer boven water zijn?

(. .) Onophoudelijk komen vliegers met boordwapens en bommen. Het is een hel op aarde.

(Uit: 'Dagboekfragmenten 1940—1945' — Martinus Nijhoff, 1954)

Associated Press

werd teruggezonden met de boodschap dat, als de Duitsers zich niet overgaven, het fort met zijn bemanning volledig zou worden verwoest. Op 25 oktober, 's morgens om half zeven, gaven de drieëntwintig Duitsers zich over.

De strijd woedde inmiddels langs de kust en in het binnenland in alle hevigheid. Groede was sinds 24 oktober op Duits verzoek open stad in verband met de aanwezigheid van een hospitaal. Het werd op 28 oktober genomen, Retranchement en Cadzand vielen een dag later. Landinwaarts vorderde de strijd langzaam. In IJzendijke was acht dagen eerder een voertuig met brandstof voor vlammenwerpers ontploft, waardoor tien pantserwagens van de 79e pantserdivisie verloren gingen. De Canadezen ontbeerden zeer de hulp die deze voertuigen anders zouden hebben kunnen geven. De plannen werden gewijzigd en op 26 oktober viel Oostburg en drie dagen later Zuidzande. Sluis werd als laatste Nederlandse stad in de 'Schelde-pocket' na hevige strijd op 1 november bevrijd. Generaal Eberding en de laatste resten van zijn 64e divisie werden in de eerste dagen van november gevangengenomen in Knokke, Heist en Zeebrugge. De Canadezen waren de mening toegedaan dat zij met een bekwame en

uitstekende tegenstander te doen hadden gehad. Operatie-Switchback werd op 3 november als voltooid beschouwd. Er waren 12.707 Duitse militairen gevangengenomen. Ruim 800 Canadezen hadden het leven gelaten; aan Duitse zijde werden 788 doden geteld. Ook de bevolking van westelijk Zeeuws-Vlaanderen had een zware tol betaald voor de verovering van de Scheldemonding: er waren 581 inwoners omgekomen, 2047 woningen totaal vernield en 1021 woningen zwaar beschadigd.

Veel inwoners van westelijk Zeeuws-Vlaanderen waren in die dagen gevlucht naar plaatsen die zij veiliger vonden. Uit Breskens vluchtten de overlevenden van het zware bombardement van 11 september naar Biervliet. Die stad kwam sinds 28 september onder vuur te liggen en 's nachts werd geslapen in kelders en op andere plaatsen waarvan de inwoners en de vluchtelingen dachten dat ze voldoende bescherming konden geven. Aardenburg bood onderdak aan inwoners van Eede, Sint Kruis en het Belgische Middelburg. Maar ook Aardenburg werd sinds 21 september regelmatig beschoten en ook daar werd gebrekkig geleefd in allerlei verstevigde onderkomens. Ook Oostburg had zwaar te lijden. Vooral de beschietingen op 13, 14 en 15 oktober eisten er een zware tol. Het

ziekenhuis werd getroffen en zieken en gewonden werden overgebracht naar Groede. In de periode tussen 23 september en 26 oktober werden 106 inwoners gedood. Na Breskens was het de zwaarst getroffen plaats van westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Sluis neemt in de rij van plaatsen met slachtoffers de derde plaats in. De naderende bevrijding werd daar aangekondigd door een beschieting in de nacht van 5 op 6 oktober. Tevoren waren de inwoners reeds gewaarschuwd door uitgeworpen pamfletten en door radioberichten. De bevolking bleef echter thuis, omdat zij ervan uitging dat het allemaal niet zo erg zou worden. Tot op 1 november, de dag van de bevrijding, ging het beschieten en bombarderen van Sluis door, evenals op St. Anna ter Muiden. De meeste slachtoffers in Sluis vielen ten gevolge van een bombardement op 11 oktober. Het was duidelijk dat de bevolking de bevrijders niet echt uitbundig kon begroeten, hoewel zij er eigenlijk ook wel weer blij mee was.

De aanval op Zuid-Beveland had de codenaam *Vitality* en werd ingezet op 24 oktober. De Duitsers hadden een stelling opgetrokken bij Woensdrecht en aan de Kreekrakdam; inundatie hadden zij toegepast bij Rilland Bath, Kruiningen en langs het Kanaal door Zuid-

Beveland. De Duitsers hadden vooral hun hoop gevestigd op de verdediging langs het kanaal. Operatie-*Vitality* bestond uit twee delen: het eerste deel bestond uit een opmars uit Brabant, *Vitality II* beoogde een landing op de kust van Zuid-Beveland.

In de morgen van 24 oktober begon *Vitality I* om 4.30 uur na inleidende beschietingen. Het was mistig en regenachtig weer, zodat voorlopig niet kon worden gerekend op steun vanuit de lucht. De aanval werd ingezet door de Canadese 4e brigade, gevolgd door tanks. Al spoedig slaagden de Canadezen erin de eerste tegenstand te overwinnen en de smalle Kreekrakdam te passeren. Op de dijken en wegen waren veel versperringen aangebracht, waardoor de Canadezen vaak werden opgehouden en vooral de tanks dan een goed doelwit waren voor het Duitse anti-tankgeschut. Al gauw werd het duidelijk dat het plan om snel door te stoten met tanks niet kon worden verwezenlijkt en dat de infanterie hier de belangrijkste taak had. Inundaties en landmijnen vormden een extra-zware belasting voor deze taak. De

Associated Press

Links: in Zeeuws-Vlaanderen gaan 'Buffaloes' op weg naar de Schelde met een nieuwe golf troepen voor de invasie in Zuid-Beveland.

Rechtsboven: op 18 oktober 1944 sloegen de Canadezen een pontonbrug naast de vernielde bruggen over het Kanaal door Zuid-Beveland.

Rechtsonder: in de omgeving van Bergen op Zoom rijden Duitse soldaten een gewonde kameraad per handkar naar een eerstehulp post.

gevechten werden ook 's nachts geleverd.

Na een bombardement door Typhoons bij Rilland Bath kon deze plaats in de vroege morgen van 25 oktober worden bevrijd; de voorhoede bevond zich toen in de omgeving van Krabbendijke. De volgende dag kon de Canadese 6e brigade de taak van de zeer vermoeide 4e brigade overnemen en werd het Kanaal door Zuid-Beveland bereikt.

Uit de opgedane ervaringen bij het Leopoldkanaal hadden de Canadezen geleerd dat zij een landing moesten uitvoeren achter de Duitse verdedigingslinie. Dit werd de taak voor de Schotse 52e *Lowland Division*.

Vitality II had een gelijksoortige opzet als de landingen over de Braakman. Het lag aanvankelijk in de bedoeling dat de Canadese 5e brigade deze landing zou uitvoeren, maar op 22 oktober werd besloten dat deze taak zou worden overgenomen door de 156e brigade van de 52e *Lowland Division*. De landing werd uitgevoerd door 176 *Buffaloes*, bemand door eenheden van het 5th *Assault Regiment* en het 11th *Royal Tank Regiment*. Voorts bestond de vloot uit vijftientig LCA's (*landing craft, assault*), landingsboten met ruimte voor zesen-dertig personen en door zevenentwintig *Terrapins*. De LCA's waren uit Oostende per trein naar Gent gebracht en daar te water gelaten in het kanaal naar Terneuzen. Als loods fungeerde weer dezelfde officier van de *Royal Navy* die ook de landingen over de Braakman had geloodst. De landing werd 's nachts uitgevoerd vanuit Terneuzen. De troepenmacht voer oostelijk in de richting van Baarland, even ten zuiden van Hoedekenskerke, vijftien kilometer van Terneuzen.

Süddeutscher Verlag

In de nacht van 25 op 26 oktober was het mistig met af en toe regenbuien. Op de Schelde moest de vloot rekening houden met getijstroom en zandbanken. Tegen 5 uur in de morgen gingen de eerste invasietroepen aan land onder dekking van artillerievuur uit Ossensisse, dat vooral Hoedekenskerke trof.

De tegenstand van de Duitsers was gering. De troepen hadden de meeste moeite met het nemen van de steile zeedijk, die gedeeltelijk moest worden opgeblazen, voor er amfibievoertuigen op konden landen. De ontscheping duurde twee uur. Een *Buffalo* verdwaalde op de Schelde in de mist met aan boord de commandant van de *149th Assault Park Squadron*, die de vaargeul had moeten markeren. Majoor

van Baarland werd met *Buffaloes* geëvacueerd. Langs het Kanaal door Zuid-Beveland, waarvan de bruggen waren opgeblazen, werden bij Wemeldinge, halverwege het kanaal, bij de rijksweg en bij Hansweert pogingen gedaan de overkant te bereiken. In de nacht van 27 op 28 oktober gelukte het halverwege het kanaal en de volgende morgen bij Hansweert over te steken. Bij Wemeldinge was de tegenstand zo fel, dat de geallieerden daar slechts konden volstaan met het nemen van maatregelen die moesten voorkomen dat de sluizen zouden worden opgeblazen.

Op 28 oktober sloegen de geallieerden een brug over het kanaal naast de vernielde brug in de weg Kapelle-Kruiningen. Toen werden

verdediging niet houdbaar en op 30 oktober gaf luitenant-generaal Daser bevel terug te trekken op Walcheren. Een dag later stonden Canadezen en Schotten aan de Sloedam, de verbinding tussen Zuid-Beveland en Walcheren.

Voor het vrijmaken van de Westerschelde was het ook noodzakelijk zo snel mogelijk westelijk Noord-Brabant in handen te krijgen. Sinds 20 oktober waren daar drie divisies opgerukt: de Canadese 4e pantserdivisie in het westen, oostelijk daarvan de Engelse 49e divisie en weer oostelijk daarvan de Poolse 1e pantserdivisie. Tijdens deze opmars werd tussen de Engelsen en de Polen de Amerikaanse 104e divisie ingezet.

New York Times

Gurney kwam na enige uren varen in een haven terecht, die goed werd verdedigd, naar het in de duisternis leek. De *Buffalo* werd direct onder vuur genomen, maar wist te ontkomen. Bij reconstructie is later gebleken dat de majoor de haven van Vlissingen moet zijn binnengevaren. De landing en bevoorrading verliep verder vlot, hoewel in de morgen Duits artillerie- en mortiervuur werd ontvangen. Baarland was spoedig bevrijd en de Canadezen rukten op langs het spoorlijntje Baarland—Oudelande, waar beduidende tegenstand werd ondervonden.

Tegen de avond was Oudelande bereikt en rukten de troepen op in de richting van Ellewoutsdijk en Hoedekenskerke. De bevolking

De Britse 'Buffalo', die ingezet werd bij de invasies in Zeeland, werd ook gebruikt voor het vervoer van Duitse krijgsgevangenen.

de Canadese 4e en 5e brigade ingezet en op 29 oktober ontmoetten eenheden van de 5e brigade bij 's-Gravenpolder eenheden van de *Lowland Division*, terwijl de 5e brigade Goes zonder veel tegenstand kon nemen. In de middag, nadat Goes was bevrijd, opende een Duitse batterij nog even het vuur op de stad en vielen er nog enige slachtoffers.

De volgende dagen werden Duitse artillerie- en mortierstellingen opgeruimd met behulp van vliegtuigsteun. Tussen Oud-Sabbinge, Wolfaartsdijk en Nieuwdorp bleek de Duitse

Op 31 oktober werd 's nachts een aanval op Steenberghe ondernomen door de Canadezen. Deze aanval werd echter bij Welberg afgeslagen. Tholen was de dag tevoren zonder tegenstand bevrijd. De Canadezen ondernamen op 2 november een nieuwe aanval op Steenberghe en na felle gevechten met luchtsteun werd de plaats op 4 november bevrijd. Direct daarna stootten de Canadezen door naar St. Philipsland. De Polen bereikten diezelfde dag Geertruidenberg en twee dagen later zaten de Engelsen en Amerikanen aan het Hollands Diep, waar ze de vernielde Moerdijkbruggen aantroffen. Op 9 november was het westelijk deel van Noord-Brabant geheel van Duitsers gezuiverd.

DE BEVRIJDING VAN WALCHEREN
EN NOORD-BEVELAND

DRIESPRONG NAAR WALCHEREN

H. A. VAN LITH

Aanvankelijk heeft generaal Simonds zich de operatie-*Infatuate* zo gedacht, dat óf in Vlissingen óf in Westkapelle een aanval met landingsvaartuigen zou worden ondernomen. Tegelijkertijd zou dan ook over de Sloedam een offensief kunnen worden ingezet. Achtenveertig uur vóór de landing zou een grote bom-aanval worden uitgevoerd, waarna verkenningen moesten vaststellen waar, gezien de toestand van de Duitse verdediging, het beste kon worden geland. Als rapporten echter uitwijzen dat Walcheren voor het grootste deel is ondergelopen, verandert Simonds zijn plannen. Hij besluit zowel Vlissingen als Westkapelle te bestormen.

De operatie wordt daarom gesplitst in *Infatuate I* en *Infatuate II*.

Vorige pagina: de landing, in de vroege ochtend van 1 november, van de Britten in het zogenaamde Slikhaventje in Vlissingen, dat de codenaam 'Uncle Beach' kreeg.

Onder: landingsschepen bleven de volgende dagen in Vlissingen versterkingen aan land zetten. Hier verlaat een Sherman 'crab', een zogenaamde 'dorsvlegeltank', de ladingruimte van een tanklandingsvaartuig.

Rechts: de Duitse bunkers langs de kust bleven nog een paar dagen tegenstand bieden, maar tenslotte gaven de bemanningen zich over. De beslissing viel op 3 november: om twaalf uur 's middags gaf Reinhardt zich over.

troepen worden in oktober intensief getraind in het duingebied bij Oostende. De landing zal aan weerszijden van het dijkgat plaatsvinden. Ook *Infatuate II* zal worden ingeleid met een artilleriebeschieting vanuit Zeeuws-Vlaanderen en een luchtbombardement. Verder wordt de actie ondersteund door een sterke *Task Force* van marineschepen. Deze wordt gevormd door het bejaarde slagschip 'Warspite', de monitors 'Roberts' en 'Erebus', alsmede een aantal bewapende begeleidingsvaartuigen. Het fregatschip 'Kingsmill' dient als vlaggeschip. Vlak vóór de landing zullen kanonnen en raketten van de *Task Force* de Duitse kustbatterijen bestoken.

De datum van de aanval is een probleem apart.

Infatuate I en *Infatuate II*. Te land zal zij worden uitgevoerd door de Britse 52e (Lowland) divisie van generaal-majoor E. Hakewill Smith. Deze divisie, die eigenlijk is getraind voor oorlogvoering in de bergen(!), wordt versterkt met commandotroepen onder bevel van brigadegeneraal B. W. Leicester, de 4th Special Service Brigade. De operatie vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het Canadese 2e legerkorps, dat sedert eind september wordt gecommandeerd door luitenant-generaal Charles Foulkes.

In Vlissingen — *Infatuate I* — zal het 4e commando aan land gaan. Hierbij zijn twee Franse *troops* (halve compagnieën) en elf Nederlanders van het 10e (intergeallieerde) commando inge-

deeld. Een artilleriebeschieting vanuit Zeeuws-Vlaanderen en een luchtbombardement zullen aan de landing voorafgaan. Indien de opzet slaagt, zullen de commando's worden gevolgd door de 155e infanteriebrigade van de 52e divisie. Slaagt de opzet niet, dan moeten de *specials* zich aansluiten bij de troepen die in Westkapelle de sprong wagen.

Westkapelle — *Infatuate II* — is het doel van de overige onderdelen van de 4th Special Service Brigade, de drie marinierscommando's 41, 47 en 48. Deze worden versterkt met de staf, een Belgisch en een Noorse *troop* en veertien Nederlanders van het 10e commando. Assistentie zal worden verleend door tanks en bulldozers van de Britse 79e pantserdivisie. De

Het najaarsweer maakt een landing tot een riskante zaak. Er zijn zelf maar enkele dagen waarop deze mogelijk is: 1 tot 4 november en 14 tot 17 november. Pas in de loop van oktober wordt, op aandrang van de marine, definitief bepaald dat de aanval op 1 november zal worden uitgevoerd. Als deze dag nadert, trekken de aanvalstroepen zich samen in Breskens en Oostende.

Inmiddels maken de Canadezen zich op om Walcheren vanuit het oosten te bestormen. De Sloedam lijkt hier de enige toegangsweg, want het Sloe is in 1944 nog een verraderlijk gebied van schorren en slikken. De dam is een kale dijk van meer dan een kilometer lengte. Dekking is er niet, wegen en bermen

zijn ondermijnd, aan de Walcherse kant hebben de Duitsers zich verschanst in betonnen opstellingen. Langs de spoorlijn is een tank of een stuk anti-tankgeschut ingegraven. Volgens het plan zullen de Canadezen (nog steeds de 2e infanteriedivisie) de aanval openen, waarna ze zullen worden afgelost door de 156e en de 157e infanteriebrigade van de 52e divisie.

Op 31 oktober, vroeg in de middag, waagt een compagnie van de *Black Watch of Canada* zich als eerste op de Sloedam. Onder striemend Duits vuur gaan de soldaten vooruit. Het lukt tot zo'n zeventig meter uit de Walcherse kust te komen. 's Avonds volgt een ander bataljon, de *Calgary Highlanders*. Ook dit ondervindt

verklaard. In de avond van 2 november doen de Duitsers nog een vergeefse tegenaanval. Dan gaat er ten zuiden van de Sloedam iets gebeuren. Verzetsman P. Kloosterman uit Nisse weet een manier om het Sloe over te steken en heeft dit aan de bevrijdingstroepen meegedeeld. Door bestudering van luchtfoto's zijn de Britten tot dezelfde ontdekking gekomen. Nadat verkenningen zijn uitgevoerd en de route zoveel mogelijk mijnenvrij is gemaakt, vindt in de nacht van 2 op 3 november de overtocht plaats. Gedeeltelijk per stormboot, gedeeltelijk wadend, gedeeltelijk gebruik makend van balkentapijten weten troepen van de 156e brigade de Bijleveldpolder te bereiken. De Duitsers worden ver-

aan boord van de aanvalslandingsboten, de zogenaamde LCA's (*Landing craft, assault*). Om ongeveer half vijf verlaten deze de haven. Tegelijk barst het artilleriebombardement op Vlissingen los. Rondom Breskens zijn 314 stukken samengetrokken. Hierbij is een nieuw wapen, een raketbatterij die twaalf raketten tegelijk afvuurt. Op het laatste moment vervalt het geplande luchtbombardement, omdat de vliegvelden in Engeland dichtzitten door de mist. De troepen moeten aan land gaan bij het Slikhaventje, aan de oostzijde van de oude stad. Dit haventje, dat officieel Ooster- of Dokhaven heet, heeft er voor deze gelegenheid nog een codenaam bij gekregen: *Uncle Beach*.

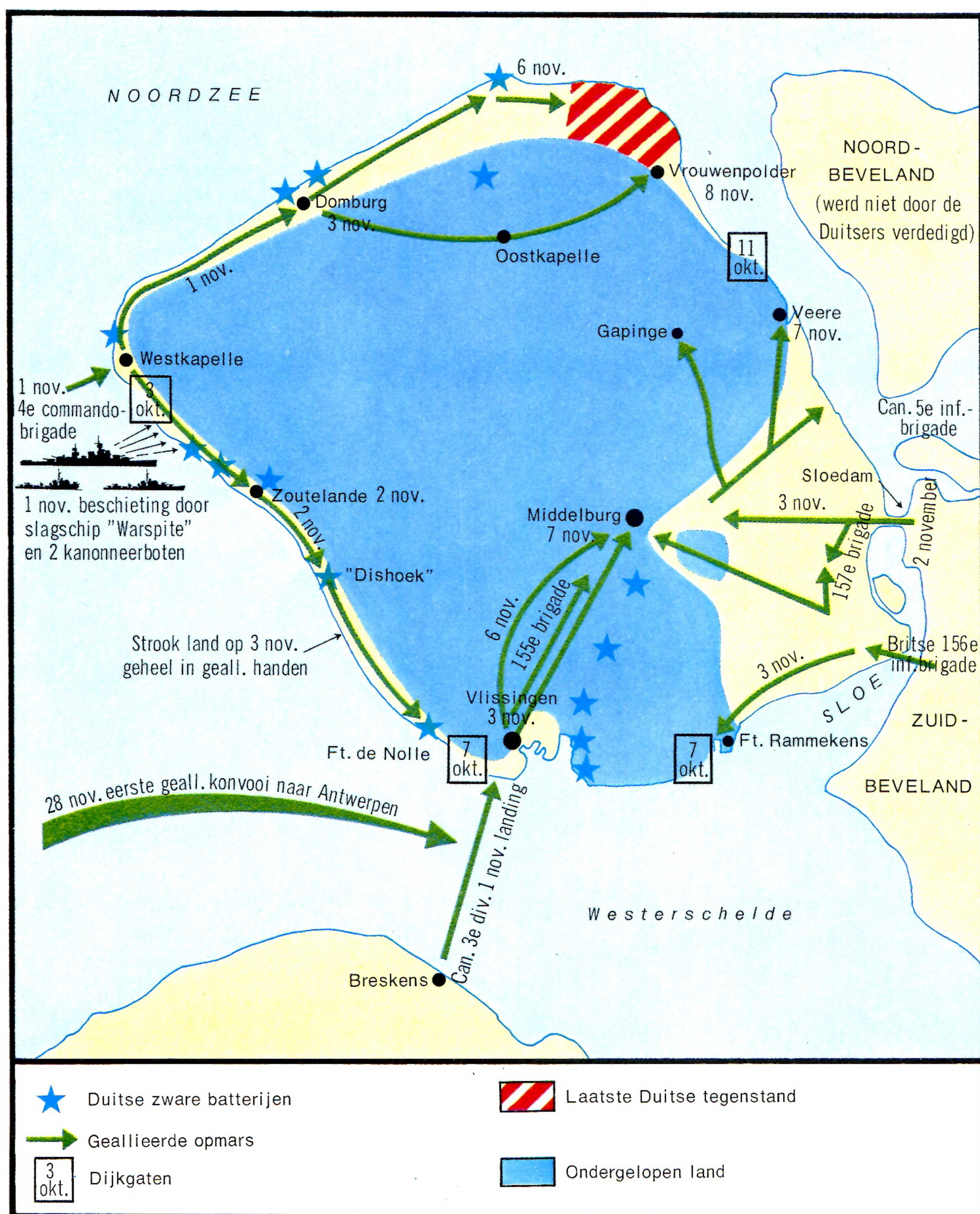
Imperial War Museum

verbitterde tegenstand en slaagt er niet in door te breken. De volgende morgen proberen de Canadezen het opnieuw, nu met artilleriesteun. Van krater tot krater springend of sluipend langs de voet van de dijk bereiken ze Walcheren. Door een nachtelijke tegenaanval worden ze weer verdreven. Nadat het laatste bataljon van de Canadese 5e infanteriebrigade in de strijd is geworpen en kans heeft gezien met een handjevol manschappen vaste voet te krijgen op de Walcherse bodem, nemen de Britten van de 157e brigade het over. Nog steeds zijn de Duitsers meester van het terrein. Toch beginnen ze langzamerhand tekenen van verzwakking te vertonen. Arnemuiden, waar een lazaret is gevestigd, wordt tot open stad

rust, maar als ze zich hersteld hebben, nemen ze de oversteekplaats onder vuur. Een koude mist komt op en de Britten krijgen het in dit voor hen zo ongewone gebied zwaar te verduren. Als er versterking komt, gaan zij op 4 november weer tot de aanval over en weten zij contact te maken met de 157e brigade op de Sloedam. Fort Rammekens op de linkerflank wordt vrijwel zonder slag of stoot genomen. 's Avonds is er een stevig bruggehoofd gevormd van vier bij twee kilometer. De opmars naar Middelburg kan beginnen.

Als de strijd in het oosten nog maar kort is ontbrand, beginnen de operaties *Infatuate I* en *Infatuate II*. In de nacht van 31 oktober op 1 november gaat het 4e commando in Breskens

Vlissingen tekenen zich af tegen de lichtflitsen van de ontploffende granaten. Hierdoor wordt telkens de molen zichtbaar, die als baken geldt. De artillerie zwijgt. De voorste aanvalsgolf nadert het doel. Eén LCA loopt vast en zinkt. De commando's waden en zwemmen naar de kust. Een andere boot legt aan bij een van de havenhoofden. Er wordt een opening gemaakt in de versperringen. Een wit lint wordt afgerold om de route te markeren. De commando's stormen landinwaarts. De Duitsers zijn nog verdoofd door het artilleriebombardement. 'Ze roepen: *Gott im Himmel, die Kommandos!*' herinnert een Nederlandse luitenant zich die aan de actie deelnam. Binnen vijf minuten wordt een 7,5 cm-kanon buitge-

Links: door de geallieerde bombardementen op de dijken op 3, 17 en 29 oktober liep het grootste gedeelte van het eiland Walcheren onder water, zij het minder snel dan verwacht.

Linksonder: Britse soldaten rukken op in de nauwe straatjes van de binnenstad van Vlissingen. Van de oude stad is aan het einde van de landingsdag het grootste deel in handen van de geallieerde troepen.

Rechts: gebruik makend van elke mogelijkheid zich te dekken tegen Duits vuur, rukken Engelse troepen langzaam op tussen de haveninstallaties van Vlissingen, waar nog steeds sluipschutters opereren.

maakt. De aanvallers draaien het en dekken zo de landingsplaats. Maar de Duitsers worden wakker en beginnen *Uncle Beach* te beschieten.

Omstreeks half zeven is het 4e commando — ongeveer 550 man — geheel aan land. Twee *troops* zwermen uit en bezetten de flanken van het haventje. De vier overige, onder wie de Franse, rukken op naar het centrum van Vlissingen. De tactiek is: naar verscheidene punten doorstoten, daarna die punten verbinden en het omsloten gebied zuiveren. Er ontstaan felle straatgevechten. Korte tijd later zetten het 4e bataljon *King's Own Scottish Borderers* en andere eenheden van de 155e brigade ten koste van ernstige verliezen voet aan wal. Onder leiding van brigadegeneraal J. W. S. McLaren zullen zij de commando's versterken. Zij hebben demonteerbaar berggeschut bij zich, dat van veel nut zal blijken. Als het licht wordt, verandert *Uncle Beach* in een hel. De Duitsers zijn goed ingeschoten en maken het landen gedurende een groot deel van de dag onmogelijk. Pas tegen het eind van de middag slagen *Buffaloes* (amfibievoertuigen) erin nieuwe troepen en voorraden aan te voeren. Als de avond van de eerste dag valt, is het grootste deel van de oude stad in handen van de geallieerden. De Duitsers ondernemen 's nachts bij het Betje Wolffplein een tegenaanval, maar deze wordt afgeslagen.

De verzetsbeweging is meteen na de landing in actie gekomen. Generaal McLaren wil niet dat zij direct aan de gevechten deelneemt, maar wel weet zij door allerlei speldeprikken de Duitsers het onaangename gevoel te bezorgen dat Vlissingen vol partizanen zit. In de ochtenduren van de eerste dag weten een paar verzetslieden zelfs de Duitse onderhavencommandant Kurt Blessinger gevangen te nemen. Dit gebeurt in de nieuwe stad, die ten noorden van het Betje Wolffplein ligt en gedeeltelijk geïnnundeerd is. Blessinger blijkt orders van generaal Daser op zak te hebben om de scheepswerf van de Maatschappij 'De Schelde' te vernietigen. De Duitse legerleiding heeft nooit helemaal begrepen, waarom deze orders niet zijn uitgevoerd.

Intussen heeft de bevolking in de nieuwe stad het moeilijk genoeg. Ondanks de bombardementen en ondanks de inundatie wonen hier nog steeds mensen. In de nacht van 1 op 2 november wordt dit nog niet bevrijde stads-gedeelte hevig beschoten. Vanuit het Sint-Josephziekenhuis wordt telefonisch contact opgenomen met generaal McLaren. Hem wordt verzocht het vuur te verleggen, omdat zich in

Imperial War Museum

deze buurt geen Duitsers meer bevinden. De Britse commandant wil echter geen risico's nemen en is alleen bereid de beschieting tijdelijk te staken. En dan trekken de bewoners, met inbegrip van de zieken en gewonden, in de nacht naar het bevrijde gebied.

De Duitsers hebben nu hun krachten geconcentreerd aan de zeeboulevards. Op 2 november is hun grote bunker ten zuidwesten van het Betje Wolffplein een van de belangrijkste aanvalsdoelen. Pas nadat jachtbommenwerpers deze met raketten hebben bestookt, slagen de commando's erin hem te veroveren.

Op 3 november valt in het westen van de stad de beslissing. Dan bestormt het als laatste gelande bataljon *Royal Scots* het hoofdkwar-

tier van de garnizoenscommandant, kolonel Reiphardt. Het is gevestigd in hotel 'Britannia' aan de Boulevard Evertsen, dat herschapen is in een geweldig fort. Nadat een artilleriebeschieting is uitgevoerd, rukken de Britten op. Het hotel kan alleen aan de landzijde worden benaderd, maar de weg erheen leidt door het geïnnundeerde stadsgedeelte. De soldaten waden met zwemvesten aan door het water. Zij nemen met de kreet '*On the Royals!*' een mitrailleunest en een bunker. De Duitsers waren zich als duivels. Toch slagen twee pelotons erin 'Britannia' binnen te dringen. Ze zijn niet te benijden. Achter hen is het strijdgewoel, vóór hen de goed verschanste vijand. Het hotel begint te branden. De be-

narde pelotons moeten iets doen, willen ze niet geroosterd worden. Vertwijfeld breken ze door naar het binnenste van de vesting. Elders in het gebouw bevinden zich nog een paar Nederlanders, waaronder een vrouw in Walcherse dracht. Zij vluchten voor de vlammen naar buiten, maar daar fluiten de kogels. Niettemin weet het merendeel van de ongelukkigen dwars door de vuurlinie heen naar het bevrijde gebied te ontkomen, waarbij de Walcherse dracht goede diensten bewijst. Intussen is aan de buitenzijde van het hotel een jonge luitenant langs de gevel naar het dak geklommen en hij weet daar de verblufte Duitsers te verjagen. Om twaalf uur 's middags is de strijd voorbij. Reinhardt geeft zich over.

Links: tijdens de landingen bij Westkapelle heeft een van de begeleidingsvaartuigen een Duitse voltrefter gekregen. Het zinkt snel en de opvarenden gaan van boord. In de verte, op de kust, woeden de landingsgevechten.

Rechts: te midden van zijn overwinnaars de Duitse generaal Daser, de commandant van Middelburg. Hij was gaarne bereid 'voor het geweld te wijken' en gaf zich gewillig over aan een majoor die voor kolonel speelde.

Linksonder: de Duitsers die Westkapelle verdedigden, staakten voor het merendeel al heel gauw hun verzet en gaven zich over. Nog op de landingsdag werd Domburg bevrijd.

Imperial War Museum

DOELWIT WALCHEREN

De LCT's slingerden heen en weer in drie evenwijdige lijnen en ver naar het noorden konden we de 'Warspite', de 'Erebus' en de 'Roberts' zien, die in verspreide formatie naar de kust opstoomden.

De vage kustlijn van Walcheren kwam langzaam in zicht. Gestag voeren de schepen verder, tot het gat duidelijk te zien was. Ik vroeg me af wat de Duitsers aan het doen waren, en hoopte dat ze allen druk bezig waren met de afleidingsaanvallen die al een paar uur eerder waren begonnen. De stilte was drukkend; ieder was bezig met zijn eigen gedachten.

Plotseling braakte de 'Warspite' een smerige, bruine rookwolk uit. Seconden later klonk er een dof gerommel en stegen er van het eiland rookkolommen op. De 'Erebus' en de 'Roberts' volgden en het ene breedzijsalvo na het andere werd in de noordelijk gelegen kustbatterijen gepompt.

Nog steeds klonk er van het eiland geen enkel geluid. Op rechts, evenwijdig aan de kust en zo'n duizend meter daarvan verwijderd, zagen we nu de begeleidingsvaartuigen met hun raketbatterijen opstomen. Het gehuil van de raketten was duidelijk te horen en de kustbatterijen ten zuiden van het gat waren spoedig gehuld in stof en rook. Nog steeds geen geluid van het eiland. Ons moreel steeg; het beloofde een makkie te worden.

We naderden nu het strand en de LCT vóór ons zwenkte uit de linie om meer naar achteren positie in te nemen. Het was ons hospitaalschip en dat wilden we liever niet in de rotzooi hebben. Maar op het moment dat we het passeerden, liep het op een mijn. Er was een enorme ontploffing en het vaartuig werd compleet de lucht in geslingerd. Het viel onmiddellijk weer terug. Mannen sprongen in zee. Sommigen werden opgepikt door volgende vaartuigen, anderen dreven met hun gezicht naar beneden in hun reddingsvesten op de golven.

Lichtflitsen sprongen weg van de batterijen op het zuiden. Eindelijk openden de Duitsers het vuur. De hele linie van ondersteuningsvaartuigen werd in vuur en rook gehuld. Schepen vlogen de lucht in en werden door de golven verzwolgen; andere dreven onbestuurbaar rond.

(Uit: 'The Green Beret', door Hilary St. George Saunders — 1949)

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Vlissingen is bevrijd, maar er zijn praktisch geen onbeschadigde huizen en gebouwen meer. *Infatuate I* is ten einde.

We gaan in gedachten terug naar Oostende, eind oktober. De schepen van de geallieerde *Task Force* liggen gereed voor vertrek. Het is overigens niet zeker of *Infatuate II* zal doorgaan. Het weer is nog slecht. En de urgentie van een vrije Schelde én de kans dat uitstel de aanval wellicht nog moeilijker zal maken, hebben geleid tot het voorlopige besluit uit te varen en bij Westkapelle verder te zien. In de nacht van 31 oktober op 1 november, om kwart over drie, verlaat de vloot Oostende. Onderweg komt het onheilspellende bericht dat ook hier het geplande luchtbombardement vervalt

en dat de scheepsartillerie het zonder luchtwaarneming zal moeten stellen.

Als de vuurtoren van Westkapelle in zicht komt, nemen de schepen hun landingspositie in. De kleine begeleidingsvaartuigen gaan voorop, dan volgen de LCA's en de tanklandingsboten, en tenslotte komen de raket-schepen. In de achterhoede varen de grote schepen. Aan boord van de 'Kingsmill' nemen generaal Leicester en de commandant van de *Task Force* samen het besluit tot de aanval.

De schepen openen het vuur; de Duitse kustbatterijen antwoorden. De begeleidingsschepen krijgen het zwaar te verduren. Ze trekken het Duitse vuur welbewust naar zich toe. Er wordt een ware slachting onder hen aangericht: in

de loop van de morgen wordt 80% buiten gevecht gesteld. Maar de LCA's kunnen op deze manier betrekkelijk ongemoeid de kust naderen. De Duitsers hebben zich laten misleiden. Omstreeks tien uur laten de LCA's hun klep neer. De *Buffaloes* en de andere amfibievoertuigen plompen in het water en varen door het dijkgat.

Het 41e commando landt aan de noordzijde, samen met de Belgen, de Noren en de staf van het 10e. Er zijn waarachtig nog een paar burgers in Westkapelle. Een van hen vertelt later dat een aan wal komende commando zijn geweer op hem richtte. 'Wij staken de handen omhoog en riepen: 'Holland!'' Kort na de middag zijn het dorp en de batterij W 15

mando weet nog op de eerste dag de zware batterij W 17 en Domburg te veroveren. Beide zijn tevoren beschoten en gebombardeerd, waarbij ook de bevolking en een aantal vluchtelingen uit Westkapelle ernstig worden getroffen.

Als de morgen van 2 november aanbreekt, rukt het 48e commando op naar Zoutelande, dat zonder slag of stoot wordt genomen. De troepen van het 47e en de bij hen ingedeelde Nederlanders nemen de spits van de colonne over. Hun wacht een harde strijd om de batterij W 11 bij Dishoek. Dit is een belangrijk doel, want het geschut van deze opstelling bemoeilijkt het aan land brengen van voorraden en het afhalen van gewonden en gevangenen in

is het ergste leed nu geleden. De batterij W 3 en enkele kleinere versterkingen geven zich zonder veel verzet over. 's Avonds bereik men het dijkgat ten westen van Vlissingen.

Bij Domburg is de snelle opmars op 2 november tot staan gekomen. De toestand wordt hier zelfs kritiek. Pas als op 3 november de vier tanks opduiken, keren de kansen. Een aanval wordt ingezet op de batterij W 18 onder Oostkapelle. Drie dagen lang wordt er hard om gevochten, waarbij de verdedigers belangrijke voordelen hebben. Ze kennen het bosrijke terrein bijzonder goed, hun stellingen zijn uitstekend en overal liggen beschermende mijnenvelden. De opmars gaat dan ook uiterst langzaam. De paar tanks die met veel risico's

Imperial War Museum

in geallieerde handen. De landing van de pantsereenheden gaat veel moeilijker. Uiteindelijk kunnen slechts vier tanks aan de strijd deelnemen. De Duitsers zijn hun vuur op het dijkgat en de landingsplaatsen gaan concentreren en veroorzaken daar veel ellende. Gelukkig zit de zware batterij W 13 ten zuiden van het gat kort na tien zonder munitie.

Twee minuten na het 41e gaat het 48e commando aan de zuidzijde van het dijkgat aan land. De bezetting van W 13 verdedigt zich nog fanatiek met lichtere wapens en geeft zich pas tegen de avond gewonnen, na een artilleriebeschieting en een luchtbombardement. Intussen worden ten noorden van Westkapelle snellere vorderingen gemaakt. Het 41e com-

Westkapelle. Het lukt niet de versterking te naderen. De laatste honderd meter moeten zonder dekking worden afgelegd. Aangezien dit zelfmoord zou betekenen, wordt artilleriesteun aangevraagd. Vanuit Breskens dreunen de granaten op W 11. Maar uiteindelijk zijn het toch de commando's die het moeten opknappen. Steeds weer stormen zij naar voren, maar zij lijden ernstige verliezen. Pas in de late avond slagen zij erin de batterij binnen te dringen. In de nacht doen de Duitsers een tegenaanval, die de commando's iets doet wijken. De volgende morgen wordt het pleit na felle strijd beslecht: W 11 valt. In Westkapelle krijgen de aan- en afvoerschepen eindelijk rust. Ook voor het 47e commando

in het voor hen moeilijke terrein opereren, zijn van groot nut. Op 6 november legt de bezetting van W 18 de wapens neer.

Vergeleken bij de operatie-*Infatuate* blijkt de bevrijding van Noord-Beveland een peuleschil te zijn. Dit eiland is nauwelijks versterkt en de ongeveer 450 Duitsers die er liggen, vertonen weinig strijd lust. Op 30 oktober verschijnt een patrouille Canadezen van het 8e verkenning-regiment bij de veersteiger van Wolphaartsdijk. Aan de andere kant van de smalle Zandkreek ligt het dorp Kortgene. De verzetsbeweging op Noord-Beveland neemt contact op met de Canadezen, er blijken binnenschepen beschikbaar te zijn voor transport. Majoor C. R. H. Porteous van genoemd regiment vraagt zijn

hoofdkwartier toestemming voor verdere acties. Besloten wordt eerst een patrouille naar Kortgene te sturen. Deze wordt door de bevolking geestdriftig begroet en neemt en passant twee Duitse vliegers gevangen.

Op 1 november steekt majoor Porteous met zijn verkenningsskadron over. De Canadezen rukken in verschillende richtingen op, maar ontmoeten geen noemenswaardige tegenstand. Omdat de commandant het toch beter vindt over wat zwaarder materieel te beschikken, seint hij naar de overkant om *brenccarriers* en licht geschut. In de loop van de dag leggen de Canadezen een linie dwars over het eiland. Nadat leden van de verzetsbeweging verkenningen hebben uitgevoerd en nadat Kamper-

vrijders. Zij proberen hen ervan te overtuigen dat de Duitse verdediging van Middelburg niet veel te betekenen heeft en dat deze bereid is voor een pantsermacht te capituleren.

Generaal Hakewill Smith weet niet goed wat hij hiervan moet geloven, maar na een nachtelijke verkenning door het geïndegebied besluit hij een gok te wagen. Op 6 november gaan een compagnie van de *Royal Scots* en een peloton brenschutters in dertien *Buffaloes* door het water naar Middelburg. Majoor R. H. B. Johnston voert het bevel. De *Buffaloes* zijn bewapend en lijken op tanks, maar zijn veel kwetsbaarder; één ervan loopt onderweg op een mijn. Wanneer ze echter 's middags vanuit het zuidwesten Middelburg binnendringen,

Goede raad is duur, maar de Noor weet er iets op te vinden. Hij verzoekt de inmiddels gearriveerde majoor Johnston zich tijdelijk voor kolonel uit te geven. Zo gezegd, zo gedaan, en Daser blijkt bereid voor Johnston te capituleren. Zijn eer als generaal is gered.

Buiten rijzen echter nieuwe problemen. Er worden in Middelburg niet minder dan tweeduizend Duitsers krijgsgevangen gemaakt en er is maar een handjevol Britten om hen te bewaken. Dasers stafchef, een 'typische nazi', begint weer moeilijkheden te maken. Pas in de loop van de nacht worden de bevrijders uit hun isolement verlost.

Middelburg is zonder slag of stoot bevrijd en hetzelfde gebeurt op 7 november met het oude

Imperial War Museum

land tegenover Veere nog is beschoten, kan de bevrijding van Noord-Beveland zonder gevechtshandelingen van enige betekenis op 2 november worden voltooid.

De oude stad Middelburg in het midden van Walcheren is in de eerste novemberdagen een raadsel voor de geallieerden. Bekend is dat generaal Daser hier zijn hoofdkwartier heeft. Behalve veertigduizend Nederlanders moeten er nog vele honderden Duitsers zitten. Maar wat zijn ze van plan? De stad wordt sedert 1 november vanuit het zuidwesten met artillerie beschoten, wat de Duitsers zenuwachtig maakt, maar ook voor de bevolking verre van aangenaam is. Verschillende Nederlanders zoeken, onafhankelijk van elkaar, contact met de be-

Duitse soldaten die tijdens de strijd op Walcheren krijgsgevangen zijn gemaakt, wachten in lange, troosteloze rijen op transport naar elders.

laten de Duitsers zich overbluffen. Bij tientallen tegelijk geven ze zich over. De bevolking juicht van vreugde na de spanning van de afgelopen dagen.

Een Noorse luitenant die als tolk is meegegaan, begeeft zich naar de Dam, waar Daser zijn hoofdkwartier heeft. Hij eist dat deze zich zal overgeven: er is een aanzienlijke pantsermacht in aantocht... Ook nu is Daser in beginsel bereid 'voor het geweld te wijken', maar hij kan toch niet voor een luitenant capituleren!

Veere. In het noorden van Walcheren, waar de duinen het breedst zijn, moet de strijd nog worden voortgezet. Een Duitse versterking, de 'Zwarte Hut', blijft zich verdedigen. Ook hier moeten er jachtbommenwerpers aan te pas komen. Dan vallen het 41e commando, de Belgen en de Noren aan, ondersteund door de drie overgebleven tanks. Na de verovering van de 'Zwarte Hut' komt het 4e commando uit Vlissingen over, maar er is dan niet veel meer te doen. Het Duitse verzet is gebroken, de laatste batterij, W 19, biedt nauwelijks tegenstand. Op 8 november capituleren de laatste Duitsers in Vrouwenpolder en is Walcheren definitief bevrijd. De Scheldeover is in geallieerde handen.

OPERATIE ASSEPOESTER

DRS. A. V. N. VAN WOERDEN

Associated Press

In vele boeken over de in dit hoofdstuk beschreven operaties duikt de herinnering op aan de aanvankelijk zo voorspoedige, maar na een paar maanden radicaal mislukte Engelse expeditie van 1809. Ook toen was de haven van Antwerpen het voornaamste doel geweest, zij het dan niet om die zelf te kunnen gebruiken, maar om dat 'pistool op de borst van Engeland' (de uitdrukking is van Napoleon) onklaar te maken en te blokkeren. Evenals in 1944 namen in 1809 zowel land- als zeestrijdkrachten aan de krijgsverrichtingen deel. De belangrijkste oorzaak van het fiasco was toen, afgezien van de beruchte Zeeuwse koorts, het gebrek aan samenwerking tussen de bevelhebbers van leger en vloot. Het geheim van het succes in

Militairen openen de luiken van het eerste 'Liberty'-schip dat in de haven van Antwerpen afmeert. Een konvooi van negentien van deze schepen liep op 28 november binnen.

1944 lag in de voortreffelijke coördinatie van de verschillende wapens, waarbij ook de ten tijde van Napoleon nog onbekende luchtmacht een belangrijke rol heeft gespeeld. Zonder de precisiebombardementen van de RAF op de dijken en zonder het doortastende optreden van de commando's zouden de inundatie en de snelle verovering van Walcheren niet mogelijk zijn geweest.

Van Nederlandse, maar ook van Britse zijde heeft men de zin van de inundatie wel in twijfel

getrokken. Ter verdediging van deze wel zeer radicale maatregel wordt vaak gewezen op het isolement en de logistieke moeilijkheden waarin de Duitsers ten gevolge van de overstroming terechtkwamen en waarvan het munitiegebrek van de kustbatterij W 13 op 1 november een sprekende illustratie is. Wij zouden vooral de nadruk willen leggen op het onbruikbaar worden van de vele verdedigingswerken die de Duitsers landinwaarts hadden aangelegd. Een aantal daarvan is nu nog te zien en zonder inundatie zouden de Duitsers deze afweermiddelen ook na verlies van hun zware kustbatterijen zeker hebben gebruikt. Welke gevolgen dat voor de Walcherse bevolking zou hebben gehad, kan men opmaken uit de gelijk-

tijdige gebeurtenissen in West-Zeeuws-Vlaanderen, de andere Scheldevesting. Daar zijn bijna zeshonderd mensen ten gevolge van de krijgsverrichtingen omgekomen. Overigens heeft Walcheren zich in materieel opzicht verrassend snel kunnen herstellen. Behalve in de Zuid-Watering waren reeds eind 1945 de dijkgaten gedicht en het zeewater verdreven, zodat in 1946 weer meer dan tienduizend hectaren konden worden bebouwd.

Daarbij mag niet worden vergeten dat de geallieerden in de slag om de Scheldemonding verreweg de zwaarste verliezen hebben geleden: vele duizenden soldaten, matrozen en vliegers. Van Canadese, maar ook van Britse zijde heeft men zich later afgevraagd of deze verliezen niet veel lager zouden zijn geweest, wanneer men na de bevrijding van Brussel en Antwerpen van de Duitse verwarring had geprofiteerd om meteen ook de Scheldevestingen te veroveren. Wij willen ons verder niet in de hiermee nauw samenhangende prioriteitenkwestie verdiepen, maar er wel op wijzen dat de legers van Montgomery niet aan de lopende band wonderen konden verrichten en dat de Duitse paniek in Zeeland van korte duur is geweest.

In elk geval is moeilijk te ontkennen dat het Canadese 2e legerkorps een 'assepoesteroperatie' heeft moeten uitvoeren. In 1809, toen Vlissingen de enige belangrijke Scheldevesting was, hadden de Engelsen de voor die tijd aanzienlijke legermacht van bijna veertigduizend man naar Zeeland getransporteerd; in 1944 moesten een paar divisies het karwei opknappen. Zeker, de RAF verleende assistentie, maar ook zij zag toch meer heil in een directe aanval op Duitsland. Deze stiefmoederlijke bedeling heeft in de geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog haar voortzetting gevonden. Er bestaat naar verhouding maar weinig literatuur over de slag om de Scheldemonding en in de vorig jaar postuum gepubliceerde *History of the Second World War* van Liddell Hart wordt de hele onderneming afgedaan met één bijzin en één korte volzin. Zeer ten onrechte. Zoals de Duitsers maar al te goed beseften, was het functioneren van Antwerpen als toevoerhaven van de geallieerden een eerste voorwaarde voor de verovering van de Noordduitse laagvlakte. Niet toevallig werd Antwerpen het eigenlijke doel van Hitlers Ardennenoffensief in december en van diens vliegende bommen en raketten de hele winter door.

Voordat de geallieerden de haven van Antwerpen effectief konden gebruiken, moest het vaarwater van de toegangsweg worden gezuiverd. De afweermiddelen van de Duitsers bestonden namelijk niet alleen uit de verdedigingswerken die zij aan weerszijden van de Schelde hadden aangelegd, maar ook uit de honderden mijnen die zij in de Schelde hadden gedeponeerd. En deze laatste versperring bestond bijna geheel uit zogenaamde invloedsmijnen.

In tegenstelling tot de ouderwetse, kogelronde contactmijnen, waarvan men nog wel gedemonteerde exemplaren in Nederlandse voortuintjes kan zien staan, hebben invloedsmijnen de eigenschap dat een schip er helemaal niet tegenaan hoeft te varen om te verongelukken; het hoeft alleen maar in de buurt te komen. De 'invloed' die het ontstekingsmechanisme in werking stelt, wordt gevormd door het magnetisch veld, het geluid of de zuiging van het passerende schip. Achtereenvolgens spreekt men dan van magnetische, akoestische en waterdruk-mijnen. Bovendien bestonden er reeds in de Tweede Wereldoorlog allerlei geraffineerde varianten: combinaties van de genoemde typen, exemplaren die pas bij een latere 'invloed' tot ontploffing komen, enzovoorts.

Het zal duidelijk zijn dat het onschadelijk maken van zulke apparaten niet eenvoudig is. Opvissen en ter plaatse demonteren is te gevaarlijk en zelfs onmogelijk, want invloedsmijnen liggen meestal op de bodem van het water. Het 'vegen' (eigenlijk een verouderde uitdrukking, evenals 'op een mijn lopen') bestaat hierin dat men de mijnen laat ontploffen zonder dat ze werkelijk schade aan richten. Dit 'misleiden' wordt voornamelijk teweeggebracht door het slepen van lange kabels waarvan de uiteinden een magnetisch veld opwekken, en door krachtig hamergeklop onder water; om begrijpelijke redenen waren de Engelsen hun mijnenvegers zoveel mogelijk van hout gaan maken. Normale magnetische mijnen zullen dan achter het schip tot ontploffing komen, akoestische mijnen ervoor. Het onschadelijk maken van waterdruk-mijnen is een probleem apart, maar voor zover ons bekend is, hebben de Duitsers dit type niet gebruikt bij het versperren van de toegang tot Antwerpen.

De laatste operatie in het kader van de slag

om de Scheldemonding droeg de naam *Calendar* en was opgedragen aan de *Royal Navy*. Het hele vaarwater van Oostende tot Antwerpen moest worden gezuiverd, en er was haast bij. Reeds voordat *Switchback* en *Infatuate* waren beëindigd, begonnen enige mijnenvegers met hun werk, waarbij ze nog gehinderd en zelfs getroffen werden door Duitse batterijen bij Zeebrugge en op Walcheren. Op 4 november kwam de operatie goed op gang. Ongeveer honderd mijnenvegers namen eraan deel, waaronder vier Nederlandse: de 'Beveland', de 'Texel', de 'Vlieland' en de 'Terschelling'. Nadat meer dan tweehonderd mijnen onschadelijk waren gemaakt, werd er op 19, 20 en 21 november ondanks intensief vegen niets meer gevonden. Gedurende de twee daaropvolgende dagen werden echter weer negen mijnen tot ontploffing gebracht en het slepen en kloppen werd nog voortgezet. Op 26 november rapporteerde de commandant, kapitein-ter-zee H. G. Hopper, dat het vaarwater behoudens *odd mines* was gezuiverd.

De mijnenvegers hadden onder ongunstige weersomstandigheden een opmerkelijke prestatie verricht. De eigen verliezen ten gevolge van exploderende mijnen vielen mee. Eén Engels schip werd bij Walsoorden tot zinken gebracht en de 'Beveland' werd zwaar beschadigd. Later hebben *odd mines* of geraffineerde varianten op de Schelde nog enige schade aangericht, maar ze hebben het functioneren van Antwerpen als toevoerhaven niet noemenswaard kunnen belemmeren.

De eerste drie kustvaarders bereikten Antwerpen op 26 november, twee dagen later gevolgd door een konvooi van negentien *Liberty*-schepen. Duikers hadden inmiddels de sluizen en dokken van mijnen gezuiverd. Op 1 december kon al meer dan tienduizend ton goederen worden gelost. Op 28 november was er een kleine plechtigheid in de haven. Admiraal Ramsay maakte zijn opwachting; verder waren er Britse, Amerikaanse en Belgische autoriteiten, maar het Canadese 2e legerkorps was al evenmin vertegenwoordigd als het Canadese 1e leger. Toch, zo noteerde een Canadese majoor die zich onder het publiek bevond, was de belangrijkste deelnemer aan de plechtigheid een Canadees. Hij bedoelde het schip dat zo juist had afgemeerd. Het was gebouwd op een Canadese werf en droeg de naam 'Fort Cataract'.

PAS OP VRIENDEN

Bij Zandvliet werd de speciale strijdmacht door de Duitsers gebombardeerd met pamfletten in het Engels en Frans om de Canadezen te herinneren aan de ramp bij Dieppe.

'Hallo jongens van de 2e Canadese Divisie! Hier zijn jullie weer na die verschrikkelijke uren bij Dieppe, waar van de 5000 dappere kerels slechts 1500 aan de dood of gevangenneming ontsnapten. Nu is jullie divisie er voor de tweede maal bij. Eerst jullie kameraden en nu jullie. Het was een smerige streek, die ze met jullie uithaalden, hè? Waarom werden jullie ertoe gedwongen? Elk kind weet nu, dat de aanval op Dieppe louter opschepperij was.

Op de eerste plaats moesten de Commandanten hun tweede front hebben, waarop zij zo aandrongen. Op de tweede plaats hadden de 'Hoge Omes' invasieondervinding nodig en natuurlijk piekerden zij er niet over hun eigen 'Limeys' aan een dergelijke taak op te offeren. Natuurlijk begripen jullie het...

Nu alle gekheid op een stokje — dit is veel te ernstig. Wij hebben absoluut de bedoeling niet ons in jullie zaken te mengen. Maar wij Duitsers verafschuwen werkelijk het idee om tegen fatsoenlijke kerels zoals jullie te vechten, temeer daar wij weten, dat jullie niet voor jezelf of voor Canada vechten. Jullie weten dat slechts een paar oude vodjes papier jullie aan Engeland binden, een Engeland, dat zich in de gehele

geschiedenis nog nooit iets gelegen heeft laten liggen aan Canada, noch ooit iets heeft gedaan voor zijn toekomst. Canada's enige doel is altijd geweest te vechten en te bloeden voor Engeland. Binnen enkele dagen zal deze Godvergeten slachting weer beginnen. Wij kunnen het niet helpen, daar wij, zoals reeds zo vaak is gezegd, vechten voor ons bestaan. Maar wij waarschuwen jullie, dat Hitler Frankrijk niet zómaar heeft opgegeven. Denk erom — herinner je altijd de 21e september. Laten degenen die het verdienen, hun eigen boontjes doppen en niet anderen ervoor laten opdraaien.'

(Uit: 'De 85 dagen, de slag om de Schelde', door R. W. Thompson — Hoor 1957)